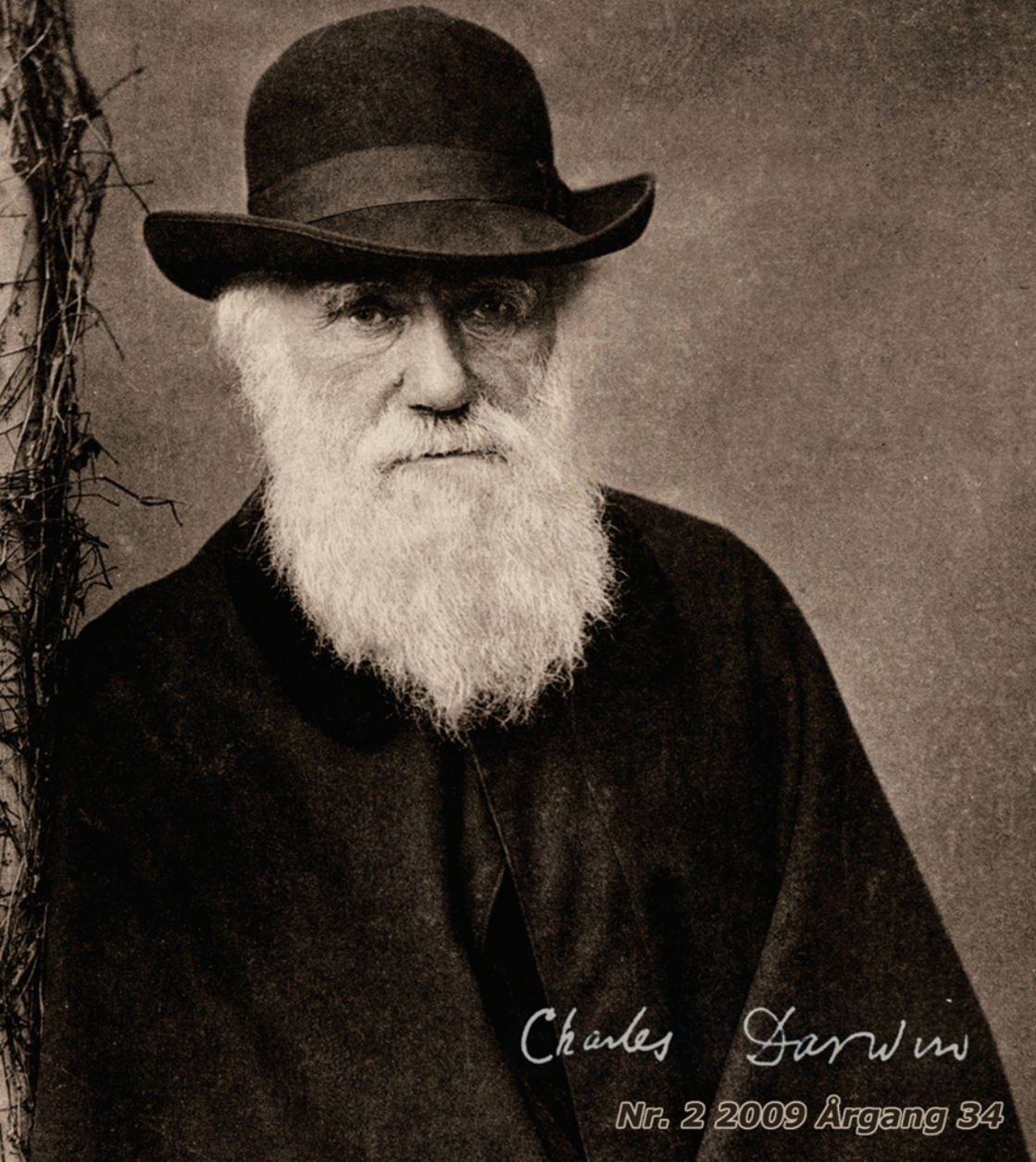

Insekt-Nytt

**Medlemsblad for Norsk
entomologisk forening**

Charles Darwin

Nr. 2 2009 Årgang 34

Insekt-Nytt • 34 (2) 2009

Insekt-Nytt • 34 (2) 2009

Medlemsblad for Norsk entomologisk forening

Redaktør:

Anders Endrestøl

Redaksjon:

Lars Ove Hansen
Jan Arne Stenløkk
Leif Aarvik
Halvard Hatlen
Hallvard Elven
Eirik Rindal

Nett-ansvarlig:

Eirik Rindal

Adresse:

Insekt-Nytt, v/ Anders Endrestøl,
NINA Oslo,
Gautstadalléen 21,
0349 Oslo
Tlf.: 99 45 09 17
[Besøksadr.: Gautstadalléen 21, 0349 Oslo]

E-mail: insektnytt@gmail.com

Sats, lay-out, paste-up: Redaksjonen

Trykk: Nordberg Aksidenstrykkeri AS, Oslo.

Trykkdato: Mai 2009.

Opplag: 700

Insekt-Nytt utkommer med 4 nummer årlig.

ISSN 0800-1804 (trykt utg.)
ISSN 1890-9361 (online)

Forsidebildet:

Charles Darwin, se artikkel side 4.

Insekt-Nytt presenterer populærvitenskapelige oversikts- og tema-artikler om insekters (inkl. edderkoppdyr og andre landleddyr) økologi, systematikk, fysiologi, atferd, dyregeografi etc. Likeledes trykkes artslister fra ulike områder og habitater, ekskursjonsrapporter, naturvern-, nytte- og skadedyrstoff, bibliografier, biografier, historikk, «anekdoter», innsamlings- og prepareringsteknikk, utstyrstips, bokanmeldelser m.m. Vi trykker også alle typer stoff som er relatert til Norsk entomologisk forening og dets lokalavdelinger: årsrapporter, regnskap, møte- og ekskursjons-rapporter, debattstoff etc. Opprop og kontaktannonser er gratis for foreningens medlemmer. Språket er norsk (svensk eller dansk) gjerne med et kort engelsk abstract for større artikler. Våre artikler refereres i Zoological record.

Insekt-Nytt vil prøve å finne sin nisje der vi ikke overlapper med vår forenings fagtidsskrift *Norwegian Journal of Entomology*. Originale vitenskapelige undersøkelser, nye arter for ulike faunaregioner og Norge går fortsatt til dette. Derimot tar vi gjerne artikler som omhandler «interessante og sjeldne funn», notater om arters habitatvalg og levevis etc., selv om det nødvendigvis ikke er «nytt».

Annonsepriser:

1/4 side	kr.	500,-
1/2 side	kr.	800,-
1/1 side	kr.	1200,-
Bakside (farger)	kr.	2500,-

Ved bestilling av annonser i to nummer etter hverandre kan vi tilby 10 % reduksjon, 25 % i fire påfølgende numre.

Abonnement: Medlemmer av Norsk entomologisk forening får fritt tilsendt *Norwegian Journal of Entomology* og *Insekt-Nytt*. Kontingenten er for 2008 kr. 280,- pr. år (kr. 140,- for junior-medlemmer til og med året de fyller 19 år). For medlemskap bruk skjema på våre nettsider (www.entomologi.no) eller kontakt:

Norsk entomologisk forening,
Postboks 386, 4002 Stavanger.
e-post: jansten@c2i.net

Redaktøren har ordet:

...ved de heldigst stillede formers sejr i kampen for tilværelsen...

“

Da jeg var med hendes Majestæts Skib "Sporhunden" som naturforsker, blev jeg i høj Grad slaaget af visse Omstændigheder ved Fordelingen af Sydamerikas organiske Væser og af det Forhold, hvori de geologiske Lags uddøde Former stode til de nulevende.

Disse Kjendsgjerninger syntes, som det vil sees i dette Værks sidste Kapitler, at kaste noget Lys over Arternes Oprindelse – dette Mysteriernes Mysterie, som en af vore største Filosofer har kaldt det. Da jeg var kommen hjem, det var i 1837, faldt det mig ind, at der maaske kunde gjøres Noget af dette Spørgsmaal ved taalmodig at samle og reflektere over alle de Kjendsgjerninger, som paa nogen Maade kunde

staa i Forbindelse med det. Efter fem Aars Samlen gav jeg mig selv Lov til at tænke over Sagen og gjorde nogle smaa Optegnelser; disse utvidede jeg i 1844 til en Skitse, der meddelte de Slutninger, jeg den Gang var kommen til; fra den Tid og til den Dag i Dag har jeg bestandig beskæftiget mig med den samme Gjenstand. At jeg gaar ind paa disse personlige Detailler, haaber jeg, man vil undskylde, da jeg giver dem for at vise, at jeg ikke har været hastig med at komme til en Afgjørelse. Mit Arbejde er nu næsten endt; men eftersom mit Helbred er langt fra stærkt, og det vil tage to, tre eller flere Aar at gjøre Arbejdet fuldstændig færdig, har jeg seet mig nødt til at forelegge Offentligheden dette Abstraktum. [...]

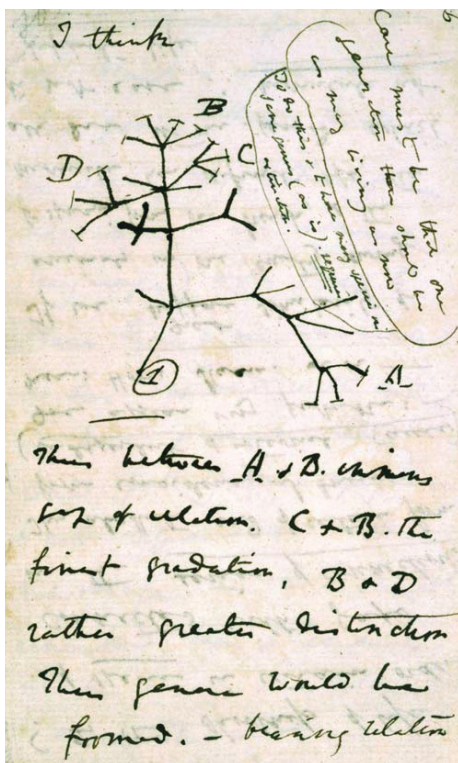
Innholdsfortegnelse

Endrestøl, A. "...ved de heldigste stillede formers sejr i kampen for tilværelsen...".....	1
Stenløkk, J. Darwin og insektene	4
Aarvik, L., Berggren, K., Haugen, L.T. og Bakke, S.A. Nye funn av sommerfugler i Norge 7 ...	15
Steel, C. Ny kartleggingskoordinator for NEF og NZF	29
Steel, C. Europeisk sommerfuglkonferanse i Tyskland januar 2009.....	31
Redaksjonen. Spiller du lotto?	35
Endrestøl, A. og Vidnes, M. Insektene går til filmen: Infested - invasion of the killer bugs	36
Stenløkk, J. Insekter i nettet.....	37
Hatlen, H. På larvestadiet.....	39
Oppslagstavla.....	42
Styret. Årsmelding	43
Styret. Regnskap 2008	46
Styret. Referat fra årsmøte	47
Forhandlere av entomologisk utstyr.....	48

[...] Omendskjøndt Meget er dunkelt og længe vil forblive dunkelt, har jeg dog, efter at have studeret saa forsigtig og sluttet saa upartisk, som det har været mig mulig, ingen Tvivl om, at den Synsmaade, de fleste Naturforskere have og som jeg selv tidligere havde – den nemlig, at hver Art er Resultatet af en særlig Skabelsesakt – er falsk. Jeg er aldeles overbevist om, at Artenes ikke ere uforanderlige, men at de, der hører til, hva man kalder samme Slægt, ere Efterkommere i lige Linie af en anden og i Almindelighed uddød Art, ganske som de almindeligt anerkjendte Varieteter af en Art ere denne Arts Efterkommere. Endvidere er jeg overbevist om, at Naturens Vælgen har været det væsentligste, men ikke eneste Middel til Omændringerne."

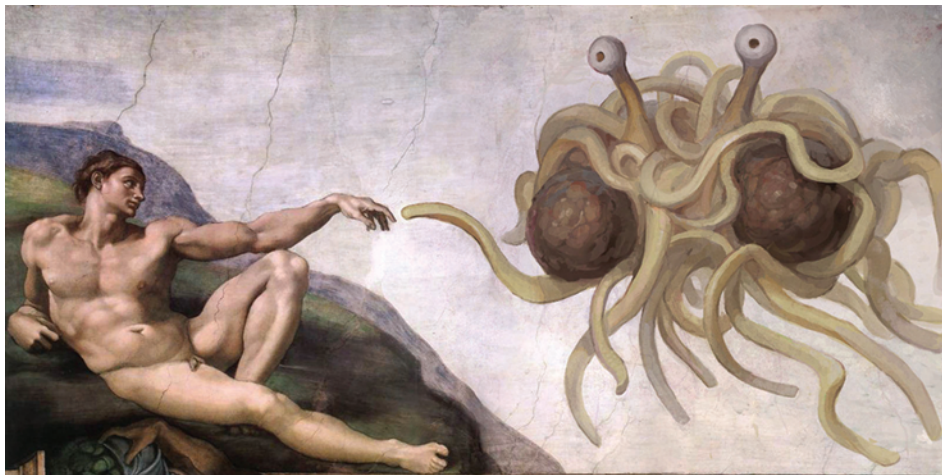
Slik innledes altså dette A-b-s-t-r-a-k-t-u-m som i ettertid har vist seg å være en av de viktigste naturvitenskapelige publikasjonene gjennom historien. Den ble utgitt for 150 år siden i år, og forleggeren, som var usikker på interessen for boken, og valgte å trykke opp kun 1 250 eksemplarer. Samtlige forsvant første dagen. Siden ble det publisert seks omarbeidede utgaver. Det er selvfølgelig snakk om *The Origin of Species by means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life* ført i pennen av Charles Darwin.

Like etter sin utgivelse i 1859 havnet boka på den katolske kirkes liste over forbudte og bannlyste bøker. Omtrent 100 år senere (1950) anerkjente paven Darwin, men mente at livet fremdeles måtte forklares religiøst. Så sent som i 1996 uttalte paven at også kirken nå hadde akseptert Darwins utviklingslære. Samme året valgte 40 av 100 norske vitenskapsmenn denne boken som tidenes viktigste faglitterære bok.

Fra Darwin's skriblerier...

Selv om det tok 137 år før Darwins teori tilsynelatende hadde blitt akseptert i de fleste samfunnslag, og til og med paven hadde anerkjent utviklingslæren, er det likevel de som holder stand, og ennå ikke har latt seg overbevise. Selv etter flere utdypende skrifter fra Darwin, gjenoppdagelsen av Mendel, oppdagelsen av DNA molekylet av Watson og Crick, som kanskje de sterkeste bekreftelsene på Darwins teorier, er det fortsatt mange som har en annen oppfatning. Som vanlig kuliminerer det hele i USA. Der er det kun 39 % av befolkningen som mener Darwins teorier holder mål. I staten Kansas gikk man i 2005 så langt som å vurdere og undervise i ulike utviklingsteorier. Man vurderte å undervise Intelligent design (ID)

på lik linje med evolusjonsteoriene. ID er uttalt å være først og fremst en vitenskapelig teori. Den har en oppfatning om at egenskaper ved universet og hos levende ting antyder at de er et resultatet av en intelligent årsak eller intelligent kraft, i motsetning til en ikke-styrt, naturlig evolusjonsprosess som Darwins teorier hevder. Resultatet i Kansas kom i 2007; 6 mot 4 for å kun undervise evolusjon.

Underveis i denne saken i Kansas var det også andre som benyttet sjansen til å fronte sine overbevisninger. Blant annet kom *The Church of the Flying Spaghetti Monster* sterkt på banen med argumenter for hvorfor deres lære, basert på vitenskap, også burde være obligatorisk i undervisningen, på lik linje med ID og evolusjon. De har også sine skrifter og sin vitenskap, og beviser bl.a. at den økende globale temperaturen er statistisk signifikant korrelert med nedgangen i antall pirater i verden.

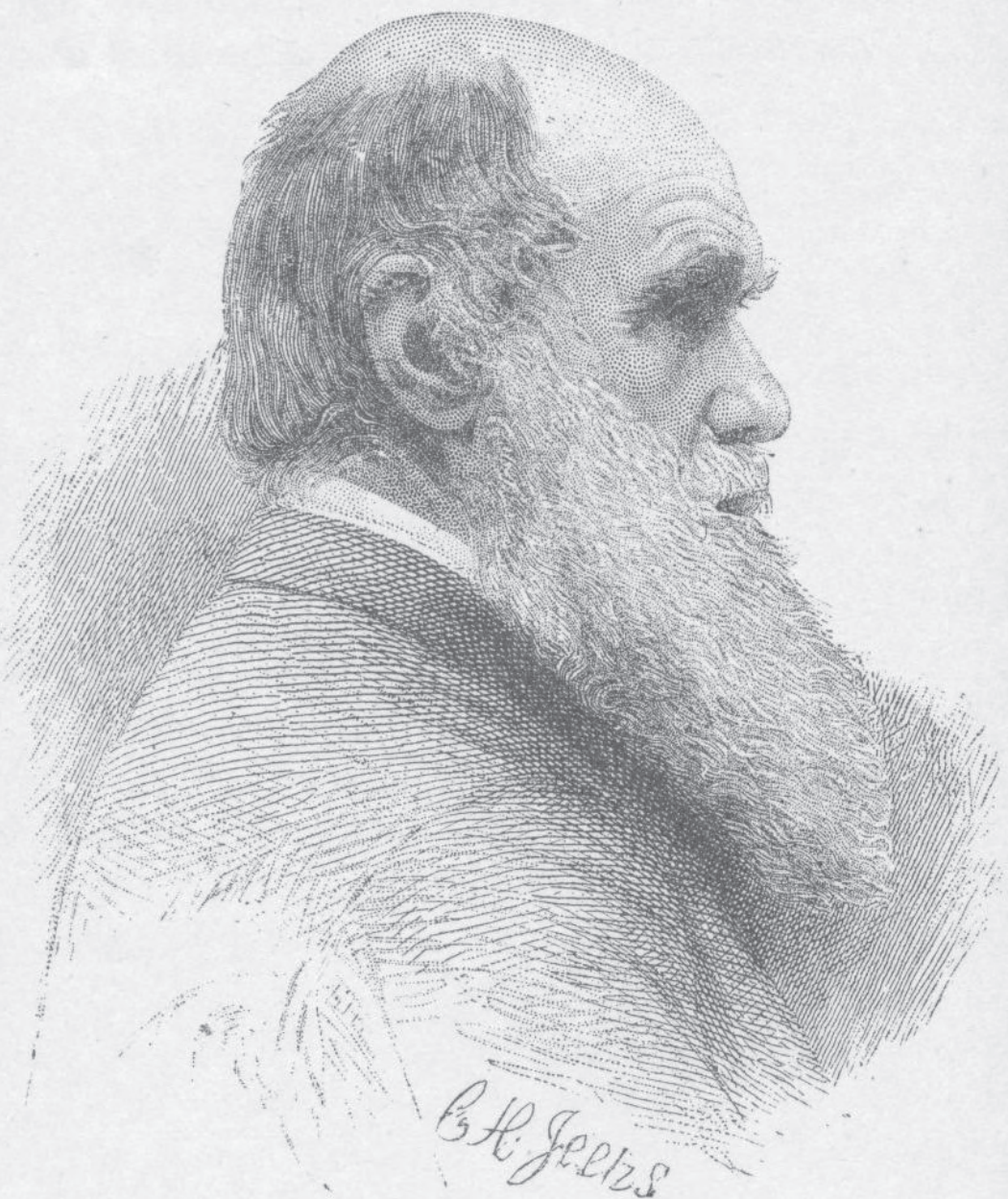
Alternative utviklingsteorier har også tilhengere i Norge. Vi kunne lese i Dagbladet for ikke lenge siden at en naturfaglærer i Arendal hevdet at Darwins teorier var i ferd

med å bli tilbakevist. I Stavanger Aftenblad kunne vi lese om en museumsmann som hevdet det samme. Fysikkprofessor Peder A. Tyvand ved UMB er kanskje en av de sterkeste forkjemperne for kreasjonismen. Siste ord er heldigvis ikke sagt i den saken (for de av oss som ikke skremmes, men underholdes). Det er uansett i år 200 år siden Charles Darwin ble født, en av historiens viktigste og mest innflytelsesrike vitenskapsmenn. De drivende kreftene han satte ord på ser vi rundt oss hele tiden, spesielt i entomologien; høy reproduksjon, variasjon og arv har gitt oss, vil de fleste hevde, et ubegripelig høyt mangfold! Gratulerer med dagen, Charles!

Om dette nummeret:

Vi har da først og fremst viet dette nummeret til å hedre Darwin, både på forsiden og i tekst. Jan Stenløkk har en lengre artikkel om Darwin og hans liv og levnet. Ellers er det allerede en ny oppdatering av sommerfuglkatalogen. Også denne gangen med nye arter for Norge.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Alvar Thoresen'.

CHARLES ROBERT DARWIN.

Darwin og insektene

Jan Stenløkk

Charles Robert Darwin (1809 - 1882) hadde en bred interesse for naturen, noe som også omfattet insektene. I sine yngre dager, som student ved Cambridge universitetet, var han en entusiastisk billesamler, og i flere av sine senere arbeider var insektene i høy grad til stede, selv om han aldri ble noen entomolog.

Alt som ti-åring fanget insektene den unge Charles sin oppmerksomhet. Fra et ferieopphold til kysten av Wales minnes han en stor rød- og sortfarget tege og også bloddråpesvermere. Begge er insekter med klare og godt synlige farger. Han lurte senere på å begynne og samle insekter etter å ha funnet en sandjeger, men konsulterte sin eldre søster om det var riktig å ta livet av insekter for å lage en samling. Konklusjonen ble å lete etter døde insekter fremfor å avlive dem (Darwin, F. 1887).

Som 18-åring blir Charles Darwin nevnt i en artikkel av R. E. Grant (1827), publisert i *Edinburgh Journal of Science*, med takk for tilsendte eggkapsler av iglen *Pontobdella muricata*. Robert Grant og Charles Darwin var gode venner under studieoppholdet i Edinburgh i 1826, og

Venstre: Charles Darwin. Kilde: Sarah K. Bolton: Famous Men of Science (New York, 1889). Copied from: A Temple of Worthies

hadde lange turer hvor de blant annet studerte livet i havet. Det var nytt og spennende på den tiden. Dersom Darwin hadde bodd nærmere kysten, hadde han kanskje blitt mer interessert i marinbiologi, som var Grant sitt fagområde? Uansett var nok turene takknemlige for Darwin, som sterkt mislikte medisinstudiet han hadde begynt på, og han tålte heller ikke synet av blod. Ikke så rart kanskje, for dette var før oppdagelsen av skikkelige bedøvelsesmidler. Under denne tiden lærte Darwin å skinnlegge og stoppe ut fugler av John Edmonstone. Han var en tidligere slave, og kunne også fortelle om regnskogene i Sør-Amerika. Darwin omtaler ham senere som en hyggelig og intelligent mann, og utvilsomt gjorde fortellingene inntrykk på den unge Darwin.

Charles Darwins første publiserte ord var faktisk om insekter. Det skjedde mens han fortsatt var student ved Cambridge i 1829. Han sendte da en liste over innsamlede insekter, for det meste ulike "vannbiller", smellere, åtselbiller og bladbiller, til James Francis Stephens. Enkelte funn ble publisert i Stephens bok "*Illustrations of British entomology*". Bokserien ble utgitt mellom 1827 og 1845 med i alt 11 bind, hvorav fem dekket billene. Darwin var sitert et 30-talls steder, og han var svært stolt av å få sitt

Fig. 24. *Chiasognathus Granthi*, reduced. Upper figure, male; lower figure, female.

navn på trykk for første gang. Det omtales i Darwins selvbiografi (Darwin, F. 1887), men han har merkelig nok tatt feil i referansen på tittelen til sitt eget arbeid. Darwins bilder dukker på nytt opp i et senere arbeid av Stephens i 1839, i en forkortet revisjon av "Illustrations", men denne gang uten navn på de som har samlet dyrene, og heller ikke Darwin ble nevnt.

Det var en av Darwins slektninger, kusinen William Darwin Fox, som introduserte Charles til insektenes verden og ble hans læremester om dette. De to hadde mange samleturer sammen, og Darwin sendte i alt 23 brev til Fox, der han forteller om sine insektfunn. Han skriver den 29. oktober 1828: "my head is quite full of Entomology", og året etter bestilte han et skap for insektsamlingen. Darwin satt tydeligvis stor pris på sin nye interesse, og følgende sitat er godt kjent: "But no pursuit at Cambridge was followed with nearly so much eagerness or gave me so much pleasure as collecting beetles" (Darwin, F. 1887). Han takker senere Fox i brev som han sendte på det fjerde året av jordomseglingen, i mars 1835: "You are one of the indirect causes of my coming on this voyage: by taking me as your dog in the grand chase of *Crux Major* you made me an Entomologist & introduced me to Henslow". Den store jakten etter "*Crux Major*" skal omtales litt senere.

Darwin hyret en arbeider som skrapte mose og lav av trærne under vinteren og samlet oppsovet fra skip som fraktet halm og kvist. Slik kunne han samle nye og sjeldne billearter. Darwin var altså en ivrig billesamler, men skriver selv at han

Venstre: Figur 24, Illustrasjon fra Darwin's *Descent of Man*, andre utgave.

"Go it Charlie", tegnet av samlevennen Albert Way.

ikke var så interessert i å sammenlikne karaktertrekk og artsbestemme dyrene. Det var fangsten som var det viktigste, og med vennen Charles "Beetles" Babington var det om å gjøre å være den første til å finne en ny billeart. En annen venn av Darwin, Albert Way, synes kanskje Darwin var vel opptatt av biller, og tegnet en karikatur der Darwin sitter på ryggen av en stor tordivel, med flosshatt og samlehov. Å samle biller var likevel ikke uten farer. En gang kom Darwin i skade for å få en sprut av løpebiller *Cychnus caraboides* (omtalt som *C. rostratus*) rett i øyet, noe som ga "ekstrem smerte".

Darwin kom da også i kontakt med inspirerende entomologer, som F.W. Hope som senere skulle grunnlegge en entomologisk fagstilling ved Oxford universitetet. Sammen dro Darwin og Hope til Wales i tre uker i 1829. Egentlig skulle de lese seg opp på matematikk, men det ble nok mest billesamling. Men det var kanskje professor J.S. Henslow som betydde mest for Darwin naturhistoriske utvikling. De to ble meget gode venner, og Henslow åpnet Darwins øyner for et bredt spektrum av naturfaglige områder, inkludert entomologien. Flere av Darwins andre samle-venner fikk senere gode og

Darwins arbeidsrom i Down House, Somerset.

fremgangsrike jobber, og som Darwin skriver, ”*det virker derfor som en interesse for billesamling er en indikasjon på kommende suksess i livet!*”.

Som alle insektsamlere kjenner til, er det mange minner som sitter igjen fra samleturer. Også Darwin minnes senere i livet flere episoder som står klart i erindringen, og som han omtaler i sin selvbiografi. Spesielt kjent er hans historie om den gang han hadde to sjeldne biller, en i hver hånd. Men en tredje bille kom plutselig til syne, og Darwin kunne ikke miste den! Han puttet resolutt billen han holdt i høyre hånd inn i munnen – en teknikk velkjent blant eggsamlere. Der skilte imidlertid billen ut en bitter smak, så han måtte spytte insektet ut, slik at det kom seg unna sammen med det tredje eksemplaret.

Billen han ikke ville miste var den sjeldne løpebillen *Panagaeus cruxmajor*. En billeart som for øvrig er gjenfunnet i dette området etter å ha vært borte i over femti år.

Darwins samlinger er delvis bevart, men spredt på flere museer. På mange dyr er lokalitetene noe omtrentlige, men det var vanlig den gang. Det samme kan for eksempel også sees på norsk material fra våre ”klassiske” samlere, omtalt for eksempel for bier av Stenløkk (2002). Darwin donerte en mindre samling med insekter (blant annet flere løpebiller) og notater knyttet til dem, til Cambridge Philosophical Society da han flyttet. Et par kasser med biller finnes også fortsatt på Darwins hjemsted, Down House i Somerset.

Under den fem år lange jordomseilingen med Beagle, fra 27. desember 1831 til 2. oktober 1836, var Darwin ikke spesielt opptatt av insekter, i alle fall ikke ren masseinnsamling. Men han studerte dem, og det er naturlig nok referert til insekter flere steder i hans reisebeskrivelse (Darwin 1839). Blant annet var Darwin opptatt av vingeløse biller, særlig fra Madeira, og hadde flere brev med entomologen Thomas Vernon Wollaston om dette tema. Han samlet likevel flere insekter, og da spesielt de mindre kjente artsgruppene som det ikke var så mange av i museumssamlingene. Selv om Darwin kunne kjenne igjen billefamiliene og andre slektsgrupper, var han litt skuffet over at det ikke var flere insekter. Kanskje var det derfor han ikke var like glødende interessert som tidligere? Men han skriver også til Henslow i brev fra Rio de Janeiro 18. mai 1832 at han har samlet mye, og ber om at entomologene er ”klar med sine blyanter for å beskrive nye arter”.

Under reisen hadde Darwin en hjelpende hånd for å bidra som assistent; Syms Covington. Han var med på mange av turene i land, og samlet en del av materialet for Darwin. Mest vanlig var det nok å bruke slaghov, men også et vannnett ble benyttet. Eller bruke de naturlige forekommende lokkemidler som møkk og sopp. Og så ble det naturligvis plukket større og mer spektakulære dyr for hånd. I tillegg benyttet Darwin sine tidligere metoder fra samlinger i England, med å lete under bark og undersøke mose. Dyrene ble ofte lagt rett på sprit, eller satt på nål. Men dette siste var nok et praktisk problem, da materialet ble sendt tilbake til

hans venn Henslow i England flere ganger underveis – en forsendelse som tok flere uker før det kom frem.

I Chile samlet Darwin en stor hjortebille, *Chiasognathus granti*, et insekt han fikk merke hadde sterke kjever da den klemte til rundt Darwins finger. Noen skade skjedde ikke, men Darwin bemerket hendelsen i sin reisebeskrivelse – og han samlet inn billen.

For øvrig bør det nevnes at en bok for barn og unge er utgitt om Charles Darwin sin reise, beskrevet gjennom en bille som er hans ledsager (Weaver 2007). Bokens tittel er naturligvis ”*The Voyage of the Beetle*”.

Tilbake i England hadde Darwin et mye større problem å få noen til å bestemme insekt-materialet enn han hadde med andre samlinger, som fugleskinn. Selve materialet var det også et problem å få levert, da museene ikke var lystne på å lagre uidentifiserte dyr. Darwin klager til sin venn Lyell på at det tok tid å få behandlet materialet: ”*entomologists are enough to keep the subject back for half a century*”. Han kunne nok få British Museum til å oppbevare insektene, men i brev til Henslow kommer det fram at han tydeligvis ikke hadde så stor respekt for driften av denne institusjonen. Da som nå, var det for få entomologer og alt for mange insekter!

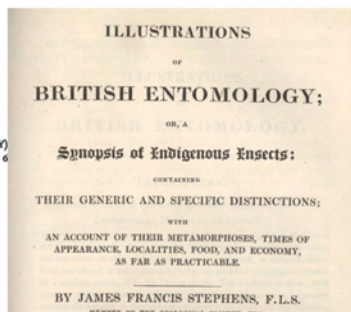
Likevel havnet mye av materialet til slutt på Britisk museum, der G.R. Waterhouse var billespesialist, og publiserte flere artikler

CHARLES DARWIN ON THE ROUTES
OF MALE HUMBLE BEES

ANTS AND BEES. BETWEEN THE FRENCH AND THE DARWINIAN REVOLUTION

JEAN-MARC DROUIN

R. B. FREEMAN

BULLETIN OF
THE BRITISH MUSEUM (NATURAL HISTORY)
HISTORICAL SERIES Vol. 3 No. 6
LONDON: 1968

Archives of Natural History (1980) 18 (2): 197-231

Charles Darwin's *Beagle* Collections in the Oxford
University Museum

By GORDON CHANCELLOR,
City Museum & Art Gallery,
Pittsgate, Peterborough

PEI LIP,
ANGELO DIMAURO,
Department of Biology,
University of Connecticut,
Torrington Campus,
Torrington, Connecticut 06790, USA

RAY INGLE,
Department of Zoology,
British Museum (Natural
History), Cromwell Road,
London SW7 5BD

DARWIN'S Madagascan Hawk Moth Prediction

BY GENE KRITSKY

om materialet. Han hadde forøvrig dannet Entomological Society, og var kurator for deres samlinger. Han fikk til slutt alle de mindre dyrene som var vanskelige å få opparbeidet ellers, men det var først i 1887 – et halvt århundre etter at Darwin hadde kommet tilbake til England. Senere kjøpte og fikk museet flere av Darwins insekter. Her finnes de fortsatt, og noen står faktisk sammen med de 30 kassene med insekter innsamlet av Alfred Russel Wallace.

Fra Darwins innsamlede materiale er det blant annet insekter fra Galapagos-øyene, biller fra Tierra del Fuego og St. Helena og saksedyr fra Patagonia. Ellers er deler av samlingen (mest biller) på zoologisk museum i Cambridge og Oxford, blant annet en hunn av menneskeloppe (*Pulex irritans*) fra Chile, der de var ”svært vanlige”. Noe finnes også på nasjonalmuseet i Dublin, og også andre steder.

Darwin noterte, som for så mye annet, også observasjoner av insekter. For eksempel skriver han at en fargerik gresshoppe kom om bord på skipet ”370 miles from the coast of Africa”, eller at en *Cimex* (veggdyr) stakk ham dypt i fingeren. På St. Helena merker han seg Scarabaeider (gjødsehbiller) som lever på møkk, noe som var merkelig da det ikke var andre pattedyr her enn mus da øya ble kolonisert. For øvrig er en rekke insekter oppkalt etter Charles Darwin fra holotyper han samlet inn, og mange er selvsagt også gitt hans navn senere. Enkelte er også gitt navn fra byen Darwin i Australia, men de har ikke noe med Charles Darwin å gjøre.

Opprinnelig mente Darwin at entomologene var imot hans evolusjonsideer, noe som hadde grunnlag i enkelte dårlige kritikker han fikk fra det holdet for hans hovedverk ”*Origin of Species*”. Men flere

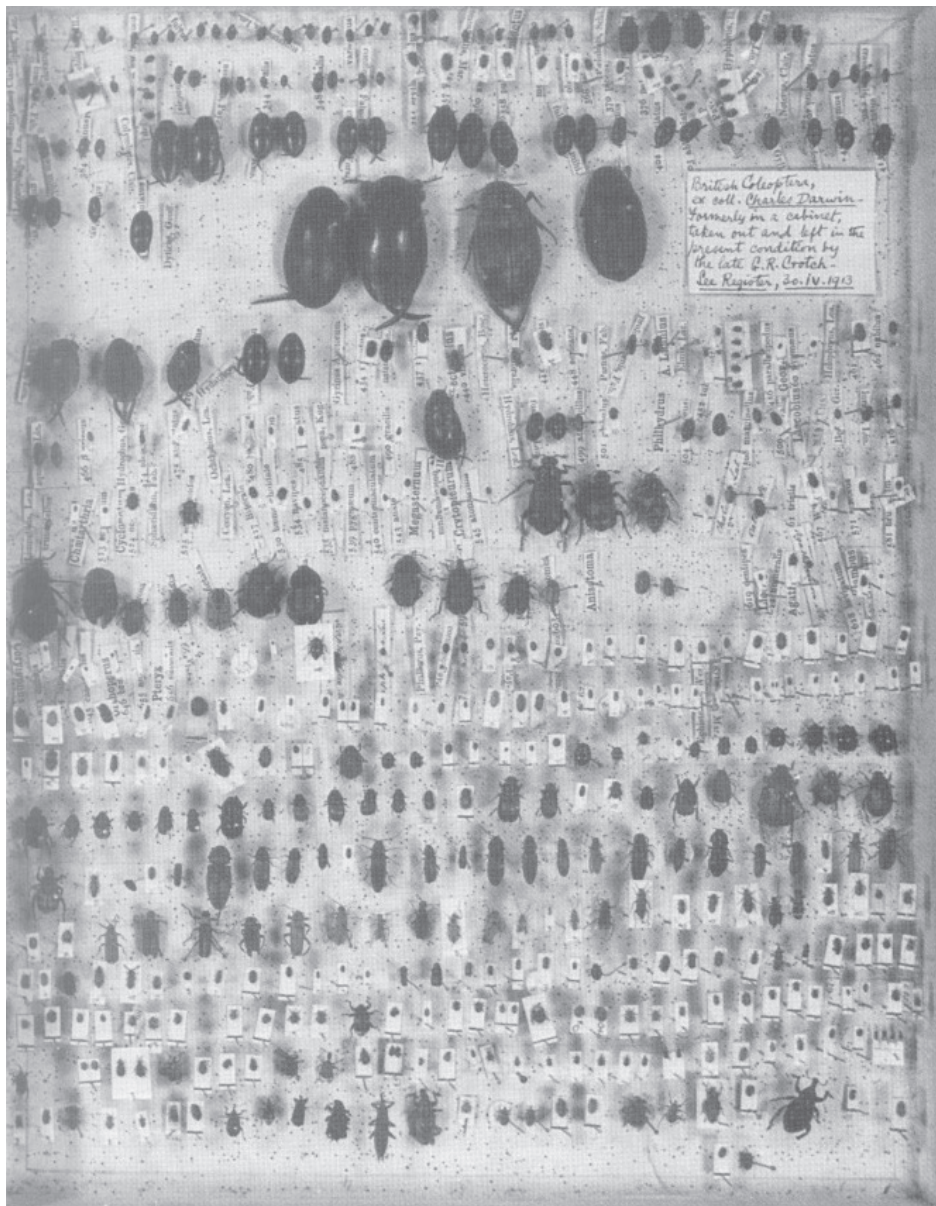
entomologer delte Darwins syn, som Henry Walter Bates (oppdageren av mimicry), eller den amerikanske entomologen Benjamin Dann Walsh (1809-1869) (Kritsky 2008). Walsh, som var født i England, men flyttet til Illinois, skulle for øvrig møte en brå død, da han samlet biller langs en jernbanestrekning og ble truffet av toget – men det er en annen historie!

Etter reisen med Beagle ble Darwin gift, og han bosatte seg i Somerset. Han hadde fortsatt en tett kontakt med naturen til å være en person av hans rang på den tiden, og han drev flere studier. Blant annet observerte han humler og deres flygninger, med god hjelp av sine barn. Dette ble aldri publisert av Darwin. Et utdrag ble publisert på tysk, og det hele ble mye senere utgitt på engelsk (Freeman 1968). Darwin skrev også om ”tyvhumler”; humler som biter av blomsten for lettere å komme til nektaret, i hagetidsskiftet *Gardeners' Chronicle* (Darwin 1841). Her hadde han flere artikler gjennom over 30 år, og Darwin hadde stor interesse for hagestell. Det var en interesse han hadde hatt fra han var liten og fulgte med familiens gartner rundt på arbeid. Under et opphold på Isle of White på kysten av Sør-England merket Darwin seg at det kommer frø fra tistler med vinden, og han finner flere insekter på stranden. I alt samler han sammen 13 ulike billearter, men skriver i brev til Hooker (21. juli 1858) at ikke alle nødvendigvis er kommet over fra kontinentet.

I brev til Lubbock skriver Darwin: ”*I feel like an old war-horse at the sound of the trumpet when I read about the capture of a rare beetle. ... It really make me long to begin collecting again.*” Darwins unge

sønner samlet også biller til faren, og til Fox skriver Darwin 13. nov 1858 hvor fornøyd han ble da hans sønn fant et eksemplar av bombarderbiller (*Brachinus crepitans*), og han minnes tidligere tider sammen med Fox. Han forteller også stolt om at den ti år gamle sønnen Francis var ivrig opptatt av biller (brev til W. E. Darwin, 22. september 1858). En kort notis i ”*Entomologist's weekly Intelligencer*” med enkelte bildefunn, blant annet den sjeldne trebukken *Anaglyptus mysticus*, er signert av tre av Darwins sønner. Det er likevel tydelig at de ikke er forfatterne, da de bare er 7, 8 og 10 år gamle (Darwin 1859). Insektene er også mer eller mindre til stede i flere av hans verker, med tema om pollinering av orkideer (Darwin 1862) og om kjøttetende planter (Darwin 1875). Charles Darwin var også den første som virkelig forsto insektenes rolle for å krysspollinere planter.

Da Darwin i 1862 studerte en orkide; ”Betlehemstjernen” - *Angraecum sesquipedale*, fra Madagaskar (han hadde fått blomster fra orkidee-eksperten James Bateman), skjønnte han at det måtte finnes en hittil ubeskrevet sommerfugl med sugesnabel lang nok til å bestøve planten. Snabelen måtte være 11 tommer lang (28 cm), noe flere mente var absurde og meningsløse spekulasjoner. Men som kjent ble det i 1903 oppdaget en nattsvermer (*Xanthopan morgani*) som passet til Darwins forutsigelser. Faktisk er det senere funnet beskrivelse av en annen, nært beslektet orkidee (*Angraecum longicalcar*) som må bestøves av et insekt med enda lengre sugesnabel, på hele 15 tommer - nesten 40 cm! (Kritsky 2001).

Deler av Darwins samling. Kilde: The Complete Work of Charles Darwin Online. <http://darwin-online.org.uk>. Etter: Smith, Kenneth G. V. 1987. Darwin's insects: Charles Darwin's entomological notes, with an introduction and comments by Kenneth G. V. Smith. *Bulletin of the British Museum (Natural History) Historical Series*. Vol. 14(1): 1-143.

Darwins nabo, den unge John Lubbock (1834-1914), som senere skulle bli lord Avebury, hadde også interesse av entomologi. Det er vel ikke unaturlig at det ble diskutert insekter mellom disse to. Darwin overtalte forøvrig Johns far til å gi sønnen et mikroskop, og lånt ut enkelte preparater som han kunne se i. Lubbock publiserte senere i alt 27 bøker, også entomologiske arbeider om Hymenoptera, og drev også med arkeologi, der han benyttet evolusjonstankegangen på arkeologisk materiale. For øvrig hadde han en tam veps, og dens død ble rapportert i "The Times" October 16, 1898! (Hutchinson 1914).

Darwin var mye syk og plaget med uklare symptomer et par år etter hjemkomsten med "Beagle", noe som skulle vare resten av livet. Det har vært spekulert mye i hva dette kunne være, og en mulighet er at han hadde pådratt seg en tropesykdom. Han skriver i sine reiseskildringer (Darwin 1839) om en hendelse i Argentina den 25. mars 1835, der han ble stukket av en rovtege (Reduviidae). Disse tegene kan overføre en blodparasitt og gi "Chagas sykdom". I dag er over 70% av insektvektorene i området infisert med parasitten. Darwin hadde med noen slike rovteger tilbake på skipet, og lot de drikke blod av sine skipskamerater! Hadde Darwin Chagas sykdom? Det skulle være mulig å ta en vevsprøve for å undersøke dette, fra hans grav i Westminster Abbey, der han ligger ved siden av Isaac Newton. Så langt har seriøse henvendelser blitt avslått av kirken (Alder 1990).

Da Alfred Russel Wallace ble tildelt Darwin-Wallace medaljen fra Linnaean Society på 50-års dagen for deres felles publikasjon i 1908, hadde Darwin vært død i 25 år.

Wallace ga i sin tale kreditt til interessen som de begge hadde i sine unge år for entomologi og i særdeleshet for billesamling, og hvordan dette kunne forklare at de to hadde kommet opp med sammenfallende teori. Den store formrikdommen og endeløse variasjon over samme tema som er hos billene, har utvilsomt ikke sin like i noen annen dyregruppe, og forekommer hos arter både i de tempererte områdene i England, så vel som i mer tropiske strøk (Berry & Browne 2008).

Darwins siste publikasjon skulle også omhandle insekter, og hans omfattende publisering skulle altså slutte innen samme fagfelt som der han begynte. Det var bare en liten artikkel, nærmest en notis, basert på et brev fra Walter Drawbridge Crick i Northampton (som for øvrig skulle bli bestefar til Francis Crick – felles oppdager av DNA). Darwin hadde et utstrakt kontaktnett, og det var ikke uvanlig at folk skrev til ham. Det kjennes mer enn 15 000 brev fra Darwins korrespondanse. Crick gjorde Darwin oppmerksom på en vannkalv (*Dysticus marginatus*) som hadde en ferskvannsmusling av ukjent art hengende fast på billens ben. Darwin fikk tilsendt både bille og musling, og hans artikkel "*On the Dispersal of Freshwater Bivalves*" ble trykket i tidsskriftet "*Nature*" den 6. april 1882. Det skulle bli Darwins siste publikasjon, og han døde på ettermiddagen 19. april samme år (Quammen 2007).

For Darwin var dette ikke en ubetydelig og irrelevant observasjon, men det var en liten brikke i den store sammenhengen han hadde påvist i naturen og hvordan dyr kunne kolonisere nye områder.

Referanser:

- Alder, S. 1959. Darwin's illness. *Nature* 184: 1102-1103.
- Alder, D. 1990. Darwin's illness. *Israel Jnr. Of Medical Science* 26(3):163-164.
- Berry, A. & Browne, J. 2008. The other beetle-collector. *Nature* 453: 1188-1190
- Darwin, C. R. 1839. *Narrative of the surveying voyages of His Majesty's Ships Adventure and Beagle between the years 1826 and 1836, describing their examination of the southern shores of South America, and the Beagle's circumnavigation of the globe. Journal and remarks. 1832-1836.* London: Henry Colburn.
- Darwin, C. R. 1841. Humble-bees. *Gardeners' Chronicle* no. 34: 550.
- Darwin, C. R. 1859. Coleoptera at Down. *Entomologist's weekly Intelligencer* 6: 99.
- Darwin, C. 1875. *Insectivorous plants.* London: John Murray.
- Darwin, C. 1862. *On the various contrivances by which British and foreign orchids are fertilised by insects.* London: John Murray
- Darwin, C. 1882. On the dispersal of freshwater bivalves. *Nature* 25: 529-530.
- Darwin, Francis ed. 1887. *The life and letters of Charles Darwin, including an autobiographical chapter.* London, John Murray.
- Freeman, R. B. 1968. Charles Darwin on the routes of male humble bees. *Bulletin of the British Museum (Natural History) Historical Series* 3: 177-189.
- Hutchinson, H. G. 1914. *Life of Sir John Lubbock, Lord Avebury.* London, 228 sider.
- Kritsky, G. 2008. Entomological Reactions to Darwin's Theory in the Nineteenth Century, *Annual Review of Entomology* 53: 345-360.
- Kritsky, G. 2001. Darwin's Madagascan hawk moth prediction. *American Entomologist* 37: 206-210.
- Grant, R. E. 1827. Notice regarding the ova of the *Pontobdella muricata*, Lam. *Edinburgh Journal of Science* 7: 160-161
- Stenløkk, J. A. 2002. Om å finne sin egen gruppe: Norske vepsebier (Hymenoptera: Apidae, *Nomada*). *Insekt-Nytt* 27(3), 21-28.
- Stephens, J. F. *Illustrations of British entomology; or, a synopsis of indigenous insects etc.* 11 vols, 80 fargeplansjer, London [1827-]1828-1835[-1845]; supplement, vi + 32 pp, 15 fargeplansjer, 1846.
- Stephens, J. F. 1839. *A manual of British Coleoptera or beetles etc.* 8vo, 197 mm, vii + 443 pp, Longman, London.
- Weaver, A. H. 2007. *The Voyage of the Beetle: A Journey around the World with Charles Darwin and the Search for the Solution to the Mystery of Mysteries, as Narrated by Rosie, an Articulate Beetle.* University of New Mexico Press, 80 pp.
- Quammen, D. 2007. *The Kiwis Egg - Charles Darwin and natural selection* 251-252. 304 pp.
- Det finnes selvsagt et utall artikler om Darwin på internett. Et lite utvalg av de linkene som har relevans skal nevnes:
- The Complete Work of Charles Darwin Online: <http://darwin-online.org.uk/>
- Om Lubbocks tamme veps, omtalt i "The Times": <http://query.nytimes.com/gst/abstract.html?res=9F00E0DB1438E433A25755C1A9669D94699ED7CF>
- Om Darwins sykdom: http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin's_illness)
- Om Darwins nattsvermer med lang sugesnabel (pdf av artikkelen): http://www.darwin-project.ac.uk/images/darwinsmoth_optimised.pdf

Jan Stenløkk
 Kyrkjeveien 10
 N-4070 RANDABERG
 jansten123@online.no

Nye funn av sommerfugler i Norge 7

Leif Aarvik, Kai Berggren, Leiv Tommas Haugen og Sigurd A. Bakke

Denne oppdateringen inneholder resultater først og fremst fra sesongen 2008. En del eldre publiseringsverdige funn er også kommet til.

I 2008 slet vi med virkningene etter den dårlige sommeren i 2007. De fleste arter var til stede i svært lavt antall. I Sør-Norge fikk vi en lang, kjempevarm periode i juli. Positive utslag av denne perioden vil vi kanskje merke i 2009? Lengst i nord, i Finnmark, var det kaldt, og samlerne som drog opp dit i år, har hatt lite å melde. Enkelte arter ser ut til å være uberørt av det dårlige været i 2007. *Lasiommata megera* har ekspandert nordover og vestover de siste to årene, og har nå nådd Oslo. I år har vi hatt spredning av tre arter av røde ordensbånd – *sponsa*, *promissa*, *nupta* (se lista) – og det skal bli spennende å følge disse tre artene i årene framover. Heimo Pöyhönen opplevde å få tre *Catocala*-arter på sukkerlokking samme kvelden på Hvaler i Østfold. I Norge er det historisk!

m = hann

f = hunn

x = eksemplar

NYE ARTER FOR NORGE

Elachistidae

Elachista baltica E. Hering, 1891 (Fig. 1)

FI, Karasjok: Buddasnjarga (EIS 159) 1m 4. juli 1995 leg. K. Berggren;

NTI, Lierne: Nordli, Brattlandsmoen (EIS 108) 1m 5. juli 2008 leg. L. Aarvik.

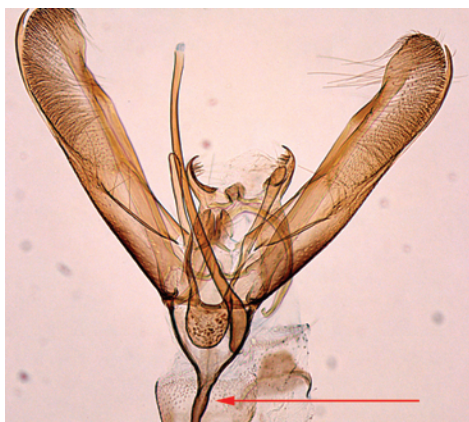
I monografien over Nordeuropas Elachistidae (Traugott-Olsen & Nielsen 1977) ble *Elachista baltica* E. Hering synonymisert med den vanlige *Elachista freyerella* (Hübner, 1825). Imidlertid kunne Baran & Buszko (2005) påvise at *E. baltica* er artsforskjellig fra *E. freyerella* og andre nærstående arter (Fig. 2). Disse artene danner et kompleks som av Traugott-Olsen & Nielsen (1977) ble behandlet som en egen slekt, *Cosmiotes* Clemens 1860. Etter publiseringen av Baran & Buszkos (2005) artikkel, ble *E. baltica* påvist i tre nordlige regioner i Finland (Kullberg et al. 2008). Forfatterene genitallundersøkte også norsk materiale av *Elachista freyerella* (Fig. 3), og vi fant at noen av eksemplarene tilhører *E. baltica* (Fig. 4). På begge lokalitetene der *E. baltica* ble påvist, var også *E. freyerella* til stede. Eksemplaret fra Buddasnjarga ble kontrollbestemt av Lauri Kaila (Helsinki).

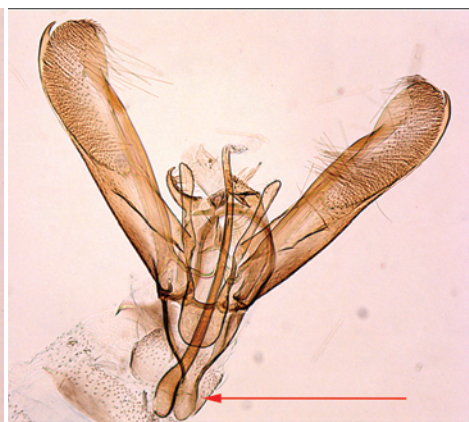
Figur 1. *Elachista baltica*. Vingspenn 8 mm. Foto: Karsten Sund,, NHM.

Figur 2. *Elachista freyerella*. Vingspenn 9 mm. Foto: Karsten Sund, NHM.

Figur 3. *Elachista freyerella*, hann-genitalier.
Foto: Leif Aarvik.

Figur 4. *Elachista baltica*, hann-genitalier.
Foto: Leif Aarvik.

I Polen ble arten klekket fra gressartene *Koeleria macrantha* (grann kambunke) og *Festuca rubra* ssp. *arenaria* (dynesvingel) (Baran & Buszko 2005). Biotopen i Polen er sanddyner, og dette passer godt med lokaliteten i Finnmark. Eksemplaret fra Nord-Trøndelag ble funnet på ruderatmark med variert urtevegetasjon.

Gelechiidae

Carpatolechia epomidella (Tengström, 1869).

FØ, Sør-Varanger: Vaggatem (EIS 160) 1m 9. juli 1965 leg. C.F. Lühr, det. K. Berggren.

Eksemplaret av *C. epomidella* ble funnet blant ubestemte sommerfugler i Vitenskapsmuseet, Trondheim. Eksemplaret var svært slitt, og ble derfor genitalundersøkt. Arten er kun utbredt i nordøst-Europa, og er kjent fra både Sverige og Finland der den finnes på

myrer med vertsplanten, finnmarkspors (*Ledum palustre*) (Huemer & Karsholt 1999). Huemer & Karsholt (op. cit.) avbilder arten i farger og har også med genitalfigurer. Siden finnmarkspors er vanlig mange steder i Finnmark, er det sannsynlig at arten kan finnes på flere lokaliteter i fylket.

Tortricidae

Eucosma suomiana (A. Hoffmann, 1893) (Fig. 5).

NTI, Lierne: Nordli, Brattlandsmoen (EIS 108) 1f 3. juli 2008 leg. L. Aarvik. Eksemplaret ble håvet om kvelden på en frodig eng.

Dette er også en nordøst-europeisk art som er kjent fra Russland, Latvia, Finland og østlige deler av Sverige (Karsholt & Razowski 1996, Razowski 2003, Svensson 2006). Vertsplanten er gullris (*Solidago virgaurea*). *E. suomiana* kan forveksles med små eksemplarer av

Figur 5. *Eucosma suomiana*. Vingspenn 12 mm. Foto: Karsten Sund, NHM.

Figur 6 og 7. *Eucosma suomiana*, hunn-genitalier (venstre) og *Eucosma aspidiscana*, hunn-genitalier (høyre). Foto: Leif Aarvik.

Eucosma aspidiscana (Hübner, 1817) som også lever på gullris. De to artene kan finnes sammen, hvilket også var tilfelle på den norske lokaliteten. Sommerfuglen og dens genitalier er avbildet av Razowski (2003) og Svensson (2006). Vi avbilder hunngenitaliene til både *suomiana* (Fig. 6) og *aspidiscana* (Fig. 7) da avbildningene i litteraturen ikke er lette å tolke.

Det var overraskende å finne *E. suomiana* så langt vest. Lierne i Nord-Trøndelag er interessant biogeografisk. Det er ingen høye fjell som sperrer mot innvandring fra øst, og det kan tenkes at flere ”østlige” arter kan forekomme i dette området.

Choreutidae

Prochoreutis sehestediana (Fabricius, 1776).

VE, Horten: Knutsrød (EIS 19) 1m 20-21. juni 2008 leg. L. Aarvik. Eksemplaret ble håvet om kvelden.

Dette er en av artene vi har ventet på. Den er påvist like ved den norske grensa i Bohuslän. *P. sehestediana* kan ikke skilles sikkert fra den nærstående *P. argentinetta* (Fourcroy, 1785) (= *P. myllerana* (Fabricius, 1794))

Figur 8. *Prochoreutis sehestediana*, hann-genitalier, høyre valve. Foto: Leif Aarvik.

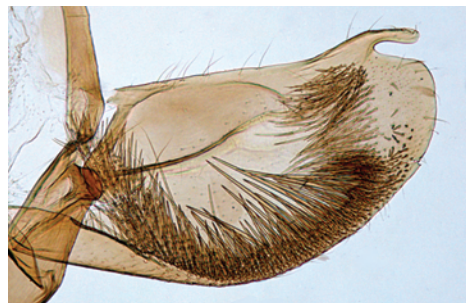
uten ved genitalundersøkelse. Imidlertid kan ytre deler av hannenes genitalier lett studeres i stereolupe etter forsiktig avpensling av bakkroppsspissen. Det er tydelige forskjeller på valvespissens utforming hos de to artene (Fig. 8 og 9). For hunnens vedkommende må det lages genitalpreparat. Familien Choreutidae er behandlet i bind 2 i serien *The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland* (Pelham-Clinton 1985), og her er begge våre arter avbildet. *P. sehestediana* er utbredt i Nord- og Mellom-Europa; i Sør-Europa bare fra Spania (Karsholt & Razowski 1996). Larven til både *P. argentinetta* og *P. sehestediana* lever på skjoldbærer (*Scutellaria*).

Geometridae

Ligdia adustata (Denis & Schiffermüller, 1775) (Fig. 10) .

VAY, Kristiansand: Hamre (EIS 5) 1m 3. august 2008 leg. K. Berggren. Eksemplaret ble fanget i en lysfelle.

Denne måleren er utbredt i hele Europa bortsett fra de nordligste delene, og østover til Sentral-Asia. I Sverige påvist opp til Västergötland (Skou 1984). Sommerfuglen er lett kjennelig, og vi har ingen andre arter

Figur 9. *Prochoreutis argentinetta*, hann-genitalier, høyre valve. Foto: Leif Aarvik.

Figur 10. *Ligdia adustata*. Vingspenn 24 mm. Foto: Vladimir Kononenko.

den kan forveksles med. Vertsplanten er spolebusk (*Euonymus europaeus*) som er en prydbusk i Norge, men den er ofte forvillet. Denne planten er tilstrekkelig utbredt til at sommerfuglen vil kunne etablere seg hos oss. Det blir spennende å se om den får fotfeste. En annen sommerfugl som også lever på spolebusk ble funnet ny for Norge i Kristiansand i 2005, *Nephoterix angustella* (Hübner, 1796) (fam. Pyralidae) (Aarvik et al. 2006). Denne er imidlertid ikke blitt gjenfunnet.

Lymantriidae

Calliteara pudibunda (Linnaeus, 1758) (Fig. 11-13).

VAY, Kristiansand: Nedre Timenes (EIS 2) 1m 12. juni 2008 leg. K. Berggren. Eksemplaret ble fanget i en lysfelle.

Denne spinneren er heller ikke funnet langt fra oss i våre naboland, og den er vanlig i Danmark og Sør-Sverige. I Sør-Finland er den sjelden. Ellers er den utbredt gjennom det meste av Europa, deler av Midtøsten og mot øst helt til Japan (Hydén et al. 2006). Hovedvertsplanten er bøk, men arten finnes også på biotoper der dette treet ikke

vokser. Larven kan utvikle seg på mange ulike trær og busker, til og med bringebær og blåbær. I Finland har arten ekspandert i klimatisk gunstige perioder (Hydén et al. 2006), og vi vil kanskje se en tilsvarende utvikling i Norge? Sommerfuglen, dens larve og puppe er avbildet av Hydén et al. (2006).

NYE REGIONFUNN OG FUNN AV SJELDNE ARTER

Nepticulidae

Stigmella luteella (Stainton, 1857).

OS, Vestre Toten: Kyset 1m 8. juli 2007 (T. Østbye).

Stigmella anomalella (Goeze, 1783).

ON, Vang: Døtten 1m 16. juni 2008 (K. Berggren).

Stigmella assimilella (Zeller, 1848).

VAI, Åseral: Skardheii 1m 5. juli 2008 (K. Berggren).

Stigmella aeneofasciella (Herrich-Schäffer, 1855).

ON, Vang: Døtten 1m 16. juni 2008; Vestre Slidre: Finneberg 1f 21. juni 2008 (K. Berggren).

Stigmella poterii (Stainton, 1857).

ON, Vang: Kinnehovde 1m 18. juni 2008 (K. Berggren).

Adelidae

Nematopogon swammerdamell (Linnaeus, 1758).

ON, Vang: Døtten 1f 18. juni 2008 (K. Berggren).

Incurvariidae

Incurvaria circulella (Zetterstedt, 1839).

HEN, Engerdal: Risbakken 2m 9. juli 2006 (L. Aarvik).

Tineidae

Nemapogon fungivorella (Benander, 1939).

VAY, Kristiansand: Hamre 1f 14. juni 2008 (K. Berggren).

Nemapogon nigralbella (Zeller, 1839).

VE, Nøtterøy: Østre Bolærne 1m august 2007 (K. Berggren & R. Voith).

Psychidae

Proutia norvegica (Heylaerts, 1882).

VAI, Åseral: Skardheii 2m 5. juli 2008 (K. Berggren).

Bucculatricidae

Bucculatrix ratisbonensis Stainton, 1861.

TEY, Bamble: Langøya 1f 13. juni 2008 (A. Endrestøl).

Bucculatrix albedinella (Zeller, 1839).

VE, Horten: Knutsrød 1f 20-21. juni 2008 (L. Aarvik).

Gracillariidae

Gracillaria syringella (Fabricius, 1794).

ON, Vang: Lauritshaugen 1m 17-27. august 2008 (K. Berggren).

Povolnya leucapennella (Stephens, 1835).

VAY, Kristiansand: Nedre Timenes 1f 31. august 2008; Søgne: Brunvatne 1f 31. mai 2008 (K. Berggren).

11

12

Figur 11-13. *Calliteara pudibunda*. 11. Hann (venstre, øverst), 12. Hann, mørk form (venstre, under). 13. Hunn (over). Vingespenn ♂ 46 mm, ♀ 56 mm. Foto: Vladimir Kononenko.

Yponomeutidae

Argyresthia bergiella (Ratzeburg, 1840).
TEI, Vinje: Vågslid 1f 10. august 2007 (L.T. Haugen); **RY**, Karmøy: Presthammer 1m 6. juni 2006 (L.T. Haugen).

Argyresthia brockeella (Hübner, 1813).
SFI, Årdal: Avdal 1f juli 2008 (K. Berggren).

Argyresthia pygmaella (Denis & Schiffermüller, 1775).
SFI, Årdal: Avdal 1f juli 2008 (K. Berggren).

Argyresthia pulchella Lienig & Zeller, 1846.
SFI, Årdal: Avdal 1m juli 2008 (K. Berggren).

Argyresthia semifusca (Haworth, 1828).
SFI, Årdal: Avdal 1f 1. september 2008 (K. Berggren).

Ypsolophidae

Ypsolopha falcella (Denis & Schiffermüller, 1775).

ON, Vågå: Vågåmo 25x 1981-1985 (C.F. Lühr). Blant Lührs ubestemte micros i Vitenskapsmuseet, Trondheim, ble alle disse eksemplarene funnet. Arten er i Norge tidligere kun funnet på Vågåmo i 1953 (Aarvik et al. 2000).

Ypsolopha asperella (Linnaeus, 1761).
VAY, Kristiansand: Hamre 1f 12. oktober 2008 (K. Berggren).

Ypsolopha vittella (Linnaeus, 1758).
SFI, Årdal: Avdal 1m juli 2008 (K. Berggren).

Plutellidae

Rhigognostis annulatella (Curtis, 1832).
SFI, Årdal: Avdal 1f september 2008 (K. Berggren).

Eidophasia messingiella (Fischer von Röslerstamm, 1840).

OS, Vestre Toten: Kyset 1m 8. juli 2007 (T. Østbye).

Acrolepiidae

Digitivalva reticulella (Hübner, 1796).

NTI, Lierne: Nordli, Brattlandsmoen 1m 5. juli 2008 (L. Aarvik & C. Christiansen).
 Ny nordgrense.

Depressariidae

Agonopterix subpropinquella (Stainton, 1849).
AAV, Arendal: Tromøy, Bjelland 1m 5. mai 2008 (S.A. Bakke).

Agonopterix nervosa (Haworth, 1811).
BV, Rollag: Rollag 1m 28. juli 2006 (B.A. Sagvolden).

Elachistidae

Elachista adscitella Stainton, 1851.

OS, Vestre Toten: Kyset 1m 8. juli 2007 (T. Østbye).

Elachista atricomella Stainton, 1849.

VAY, Kristiansand: Nedre Timenes 1m 26. juni 2008 (K. Berggren).

Scythrididae

Scythris inspersella (Hübner, 1817).

HEN, Trysil: Ljørdalen, Voll 1f 30. juli 2008 (O. Sørlibråten).

Scythris picaepennis (Haworth, 1828).

TEY, Bamble: Langøya 1m 13. juni 2008 (A. Endrestøl).

Oecophoridae

Denisia stipella (Linnaeus, 1758).

RY, Karmøy: Leitene 1m 12. juni 2008 (L.T. Haugen).

Coleophoridae

Coleophora orbitella Zeller, 1849.

TEI, Vinje: Vågsli 1m 16. juli 2008 (L.T. Haugen).

Coleophora trifolii (Curtis, 1832).

TEY, Bamble: Langøya 1m 16. juli 2008 (A. Endrestøl).

Coleophora albidella (Denis & Schiffermüller, 1775).

NTI, Lierne: Nordli, Kalvikbekken 1m 4. juli 2008 (L. Aarvik & C. Christiansen).

Gelechiidae

Aristotelia ericinella (Zeller, 1839).

VAI, Åseral: Surtehommen 1f funnet som larve 5. juli 2008 (K. Berggren).

Bryotropha similis (Stainton, 1854).

SFI, Årdal: Avdal 1m juli 2008 (K. Berggren).

Carpatolechia alburnella (Zeller, 1839).

SFI, Årdal: Avdal 1m juli 2008 (K. Berggren).

Gelechia sororculella (Hübner, 1817).

RY, Karmøy: Presthammer 1m 5. august 2008 (L.T. Haugen).

Chionodes luctuella (Hübner, 1793).

TEI, Vinje: Vågsli 1m 20. juli 2008 (L.T. Haugen).

Sophronia semicostella (Hübner, 1813).

TEI, Vinje: Vågsli 1m 20. juli 2006, 1m 31. juli 2008 (L.T. Haugen).

Sesiidae

Synanthedon formicaeformis (Esper, 1783).
ON, Nord-Fron: Midtskogen 4m 30. juli 2008 (S. Bekkum).

Tortricidae

Acleris maccana (Treitschke, 1835).
SFI, Årdal: Avdal 1m september 2008 (K. Berggren).

Acleris effractana (Hübner, 1799).
SFI, Årdal: Avdal 1m september 2008 (K. Berggren).

Aethes cnicana (Westwood, 1854).
NTI, Lierne: Nordli, Brattlandsmoen 1f 3. juli 2008; Nordli, Kalvikbekken 1m 4. juli 2008 (L. Aarvik & C. Christiansen).

Eupoecilia ambiguella (Hübner, 1796).
BØ, Hurum: Sætre 1f 6. juli 2005; 1m 5. juni 2008 (J. Engdal).

Eupoecilia sanguisorbana (Herrich-Schäffer, 1856).
RY, Karmøy: Sandhåland 1x 5. august 2006; Karmøy: Midtstokke 3x 22-24. juli 2007 (M.H. Velde); Karmøy: Åkrasanden 11x 1-13. august 2006 (M.H. Velde, L.T. Haugen, D.L. Fjeldstad), 3m 4-5. juli 2007 (L.T. Haugen); Hå: Ognå, Vaulen 6m, 2f 4. juli 2008 (S.A. Bakke). Ny nordgrense og første funn etter 1963.

Aethes kindermanniana (Treitschke, 1830).
TEY, Kragerø: Jomfruland, Øytangen 1m, 1f 15. juli 2003 (S.A. Bakke & L. Aarvik); 1m 21. juli 2005 (O. Sørlibråten); Bamble: Langøya 1f 16. juli 2008 (A. Endrestøl).

Cochylis atricapitana (Stephens, 1852).
Ø, Rygge: Sildebauen 1m, 3f 31. juli 2008 (L. Aarvik).

Argyrotaenia ljungiana (Thunberg, 1797).
VAI, Åseral: Skardheii 1m 5. juli 2008 (K. Berggren).

Lozotaenia forsterana (Fabricius, 1781).
TEI, Vinje: Vågsli 1m 17. juli 2008 (L.T. Haugen).

Dichelia histrionana (Frölich, 1828).
OS, Vestre Toten: Kyset 1m 16. august 2007 (T. Østbye).

Piniphila bifasciana (Haworth, 1811).
VAI, Åseral: Skardheii 1m 5. juli 2008 (K. Berggren).

Phiaris rufana (Scopoli, 1763).
AK, Nes: Auli, Aulifeltet 1m 12. juli 2008; Nes: Auli, Aulienga 1m 19. juli 2008; Nes: Årnes, Nes Pukkverk 2m 19-25. juli 2008 (O. Sørlibråten).

Phiaris aurofasciana (Haworth, 1811).
Ø, Rygge: Telemarkslunden 1f 30. juli 2008 (L. Aarvik).

Eucosmomorpha albersana (Hübner, 1813).
RY, Tysvær: Eikje 1m 24. juni 2008 (L.T. Haugen).

Epinotia abbreviana (Fabricius, 1794).
SFI, Årdal: Avdal 1m juli 2008 (K. Berggren).

Epinotia nisella (Clerck, 1759).
SFI, Årdal: Avdal 1f 1. september 2008 (K. Berggren).

Eucosma campoliliana (Denis & Schiffermüller, 1775).
BØ, Hurum: Sætre 1m 5. juni 2008 (J. Engdal).

Epiblema grandaevana (Lienig & Zeller, 1846).
RY, Klepp: Revtingen 2x 28-29. juni 2008 (A.T. Mjøs).

Notocelia trimaculana (Haworth, 1811).
VAY, Kristiansand: Bråvann 1m 3. juni 2008 (K. Berggren).

Cydia fagiglandana (Zeller, 1841).
RY, Karmøy: Presthammer 1m 25. juli 2008 (L.T. Haugen).

Pterophoridae

Platyptilia gonodactyla (Denis & Schiffermüller, 1775).
TEI, Vinje: Vågsli 2m,1f 30. juli 2005 (L.T. Haugen).

Oxyptilus parvidactyla (Haworth, 1811).
AK, Vestby: Gjøva 1m 4. juli 2006 (S.A. Bakke).

Hellinsia tephradactyla (Hübner, 1813).
NTI, Lierne: Nordli, Kalvikbekken 1m 4. juli 2008 (L. Aarvik & C. Christiansen).

Pyralidae

Phycita roborella (Denis & Schiffermüller, 1775).
TEI, Nissedal: Eikhom 1f 2. august 2007 (C. Christiansen & E. Zakariassen).

Acrobasis consociella (Hübner, 1813).
TEI, Nissedal: Eikhom 1m, 2f 2. august 2007 (C. Christiansen & E. Zakariassen).

Crambidae

Crambus silvella (Hübner, 1813).
Ø, Rygge: Sildebauen 1m 31. juli 2008 (L. Aarvik).

Geometridae

Cepphis advenaria (Hübner, 1790).
VAY, Kristiansand: Nedre Timenes 3m 1-24. juni 2008 (K. Berggren). Tidligere bare kjent fra et par lokaliteter i Vestfold.

Crocallis elinguarina (Linnaeus, 1758).
SFI, Årdal: Avdal 1m juni 2008 (K. Berggren).

Agriopis marginaria (Fabricius, 1776).
BØ, Hurum: Sætre 1m 15. mars 2008 (J. Engdal).

Epirrhoe rivata (Hübner, 1813).
OS, Vestre Toten: Kyset 2f 18-26. juli 2007 (T. Østbye).

Eulithis prunata (Linnaeus, 1758).
SFI, Årdal: Avdal 1m 29. oktober 2008 (K. Berggren).

Heterothera firmata (Hübner, 1822).
SFI, Årdal: Avdal 1f 1. september 2008 (K. Berggren).

Epirrita christyi (Allen, 1906).
SFI, Årdal: Avdal 1m september 2008 (K. Berggren).

Eupithecia analoga Djakonov, 1926.
VAI, Åseral: Skardheii 1f 5. juli 2008 (K. Berggren).

Eupithecia icterata (Villers, 1789).
SFI, Årdal: Avdal 1f juli 2008 (K. Berggren).

Crocallis elinguarina (Linnaeus, 1758).
ON, Nord-Fron: Midtskogen 1m 21. august 2007 (S. Bekkum).

Peribatodes secundaria (Denis & Schiffermüller, 1775).
RY, Karmøy: Presthammer 2f 8-9. august 2004, 1m 19. august 2005, 2f 13-15. august 2006, 1m 29. juli 2008 (L.T. Haugen); **HOI**, Eidfjord: Erdal 1f 26. juli 2007 (A.T. Mjøs).

Alcis jubata (Thunberg, 1788).
ON, Nord-Fron: Øldalen, Bekkumsetra 2m 27-29. juli 2008 (S. Bekkum).

Aethalura punctulata (Denis & Schiffermüller, 1775).

RY, Tysvær: Nes 1m, 1f 10. mai 2008 (L.T. Haugen).

Notodontidae

Odontosia sieversii (Ménétriés, 1856).

ON, Nord-Fron: Kvikne, Kløvdalen 1m 4. mai 2008 (S. Bekkum).

Pheosia gnoma (Fabricius, 1776).

SFI, Årdal: Avdal 1m september-oktober 2008 (K. Berggren).

Arctiidae

Lithosia quadra (Linnaeus, 1758).

RY, Eigersund: Svanes 1m 6. september 2008 (K. Mjølåsnes).

Noctuidae

Parascotia fuliginaria (Linnaeus, 1761).

TEI, Vinje: Vågslid 1m 2. august 2007 (L.T. Haugen).

Catocala sponsa (Linnaeus, 1767).

Ø, Rygge: Telemarkslunden 1f 30. juli 2008 (L. Aarvik). 2. norske funn.

Catocala nupta (Linnaeus, 1758).

TEY, Skien: Steinsås 1f 15. august 2008 (R. Voith).

Catocala promissa (Denis & Schiffermüller, 1775).

Ø, Hvaler: Asmaløy, Huser 1m 5. august 2008, ytterligere 1m observert 1. august, 1f observert 5. august (H.O. Pöyhönen); Huser 1f 12. august 2008 (C. Christiansen). Arten er tidligere bare funnet to ganger i Norge, i AK, Vestby 2005 og VE, Nøtterøy 2006.

Chrysodeixis chalcites (Esper, 1789).

BØ, Drammen: Tomineborgveien 1f 14. august 2006 (D. Ruud). 3. norske funn.

Parastichtis suspecta (Hübner, 1817).

SFI, Årdal: Avdal 1m september-oktober 2008 (K. Berggren).

Parastichtis ypsillon (Denis & Schiffermüller, 1775).

TEI, Vinje: Vågslid 1m 10. august 2007 (L.T. Haugen).

Xanthia icteritia (Hufnagel, 1766).

SFI, Årdal: Avdal 1m juli 2008 (K. Berggren).

Agrochola helvola (Linnaeus, 1758).

SFI, Årdal: Avdal 1m september 2008 (K. Berggren).

Gortyna flavago (Denis & Schiffermüller, 1775).

RY, Klepp: Revtingen 1x 1. september 2008 (A.T. Mjøs).

Hadena compta (Denis & Schiffermüller, 1775).

AAV, Birkenes: Nordåsen 2f juni 2008 (S. Svendsen). Første funn utenfor VAY, Kristiansand.

Noctua fimbriata (Schreber, 1759).

ON, Nord-Fron: Midtskogen 1m 28. august 2008 (S. Bekkum). Ny nordgrense.

Xestia sincera (Herrich-Schäffer, 1851).

NTI, Lierne: Nordli, Heia 1m 3. juli 2008 (L. Aarvik & C. Christiansen).

Xestia laetabilis (Zetterstedt, 1839).

NTI, Lierne: Nordli, Kalvikbekken 4m 4. juli 2008 (L. Aarvik & C. Christiansen).

Pyrrhia umbra (Hufnagel, 1766).

HOI, Eidfjord: Eidfjord sentrum 1f 7. juli 2007 (A.T. Mjøs).

Vi takker alle som har bidratt med opplysninger til denne lista. Karsten Sund og Vladimir Kononenko takkes for fotografering. Kaare Aagaard, Vitenskapsmuseet, Trondheim, takkes for å ha gitt tilgang til materiale i samlingen. Vi takker redaktøren, Anders Endrestøl, for redigering av manus.

Litteratur

- Baran, T. & Buszko, J. 2005. *Elachista baltica* Hering, 1891 sp. rev. – a valid species of Elachistidae from the Baltic shore (Lepidoptera: Gelechioidea). *Entomologica Fennica* 16, 9-18.
- Huemer, P. & Karsholt, O. 1999. Gelechiidae I (Gelechiinae: Teleiodini, Gelechiini). I: P. Huemer, P., O. Karsholt og L. Lyneborg (redaktører): *Microlepidoptera of Europe* 3, 1-356.
- Hydén, N., Jilg, K. & Östman, T. 2006. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Ädelspinnare-tofsspinnare. Lepidoptera: Lasiocampidae-Lymantriidae. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 480 sider.
- Karsholt, O. & Razowski, J. (redaktører). 1996. *The Lepidoptera of Europe. A distributional Checklist*. Apollo Books, Stenstrup. 380 sider.
- Kullberg, Jaakko, Anders Albrecht, Lauri Kaila & Vesa Varis. Checklist of Finnish Lepidoptera. <http://www.fmnh.helsinki.fi/english/zoology/entomology/lepidoptera/index.htm>. Sist oppdatert 21.05.2008
- Pelham-Clinton, E.C. 1985. Choreutidae. I: Heath, J. & Emmet, A.M. (redaktører). *The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland*. Vol. 2, side 389-399, plansje 11. Harley Books, Colchester.
- Razowski, J. 2003. Tortricidae of Europe. Vol.2: Olethreutinae. Frantisek Slamka, Bratislava. 301 sider.
- Skou, P. 1984. *Nordens Måler. Håndbog over de danske og fennoskandiske arter af Drepanidae og Geometridae (Lepidoptera)*. Danmarks Dyreliv 2. Fauna Bøger & Apollo Bøger, København & Svendborg. 332 sider.
- Skou, P. 1991. *Nordens Ugler. Håndbog over de i Danmark, Norge, Sverige, Finland og Island forekommende arter af Herminiidae og Noctuidae (Lepidoptera)*. Danmarks Dyreliv 5. Aplo Books, Stenstrup. 566 sider.
- Svensson, I. 2006. *Nordens vecklare. The Nordic Tortricidae*. Entomologiska Sällskapet, Lund. 349 sider.
- Traugott-Olsen, E. & Nielsen, E.S. 1977. *The Elachistidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark*. *Fauna Entomologica Scandinavica* 6, 1-299.
- Aarvik, L., Berggren, K., Bakke, S.A. & Haugen, L.T. 2006. Nye funn av sommerfugler i Norge 5. *Insekt-Nytt* 31 (4), 19-49.
- Aarvik, L., Berggren, K. & Hansen, L.O. (redaktører). 2000. *Catalogus Lepidopterorum Norvegiae*. Lepidopterologisk arbeidsgruppe; Zoologisk museum, Universitetet i Oslo; Norsk institutt for skogforskning. Oslo. 192 sider.

Leif Aarvik

*Naturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo
Postboks 1172 Blindern
0318 Oslo*

Kai Berggren

*Bråvann terrasse 21
4624 Kristiansand*

Leiv Tommas Haugen

*Søre Ådlandsvei 100
4270 Åkrehamn*

Sigurd A. Bakke

*Rådyrvegen 3
1430 Ås*

Ny kartleggingskoordinator for NEF og NZF

**Christian Steel,
SABIMA**

Stedfestet informasjon er avgjørende for å ta vare på de mest trua artene og den mest sårbare naturen. For mange artsgrupper i Norge samles det meste av denne informasjonen inn av ivrige og dyktige amatører, og det gir stor effekt å koordinere de frivilliges innsats og motivere til ytterligere innsamling av data. Våren 2009 veksler koordinator Anders Endrestøl med Hallvard Holtung.

Siden 2004 har NEF og SABIMA hatt et utmerket samarbeid om en "rødlistekoordinator", som har fungert som dette "navet i hjulet" for å få mer ut av den idealistiske datainnsamlingen. Først ute som koordinator var Øivind Gammemo, men helt siden 2005 har Anders Endrestøl bekledd stillingen. Vi beklager sterkt at Anders nå går over til nye utfordringer i NINA, og takker ham for en meget stor innsats for entomologisk kartlegging i Norge.

Ny mann i stillingen er Hallvard Holtung, 26 år gammel biolog med mastergrad fra NTNU i Trondheim. Hallvard har et brennende engasjement for biomangfold, og har særlig interessert seg for biller og fugler – men har også god snøring på botanikk.

Hallvard Holtung er ny kartleggingskoordinator for NEF og NZF. Ta kontakt med ham på hallvard.holtung@sabima.no hvis du har planer eller ønsker om å gjøre en feltinnsats på insekter eller edderkopper!

Fra og med 2009 trappes finanseringen fra "rødlisteprojektet" ned, men SABIMA har sikret finansiering fra Direktoratet for naturforvaltning til å videreføre stillingene for botanikk, mykologi og entomologi – nå under navnet "kartleggingskoordinatorer". I tillegg har vi sikret finansiering for også å dekke opp artsgruppene under Norsk Zoologisk Forening (NZF), og Hallvard vil dekke begge disse områdene – slik Even Woldstad Hanssen dekker både botanikk og sopp.

Generalisten Holtung bruker selv alle moduler i artsobservasjoner.no, og ser fram til å jobbe intensivt for at verktøyet blir enda mer brukt i det entomologiske miljøet og bidra på ulike måter til å stimulere alle insektinteresserte til å få mer ut av hobbyen sin. Formidling og nettverksbygging er viktig, mener Hallvard. I flere år har han vært en ivrig bidragsyter i Norsk Biologforeninges nettforum "Spør en biolog!".

For tiden jobber Hallvard som lektor i naturfag og naturforvaltning ved Tomb

Jordbruksskole, og tar dessuten studiet praktisk pedagogisk utdanning (PPU) ved UMB. Han er bosatt i Ås sammen med sin kone og deres to år gamle sønn.

Allerede 1. april begynte han så smått som kartleggingskoordinator og er tilgjengelig på e-post, men vil først kunne sette inn fullt trøkk uti juni.

Christian Steel

SABIMA

Pb. 6784 St. Olavs plass,
0130 Oslo

Dokumentasjon av freda arter

Et lite antall øyenstikkere, dagsommerfugler og biller er fredet i Norge, og det har vært noe frustrasjon over at dette gjør dokumentasjon av disse artenes forekomst vanskelig.

NEFs kartleggingskoordinator har nå fått **dispensasjon** fra Direktoratet for naturforvaltning, og kan gi fullmakt til andre. En tillatelse gir mulighet for å samle inn inntil to eksemplarer av freda arter fra nye lokaliteter, eller lokaliteter de ikke er dokumentert fra på minst 10 år. Ett av eksemplarene som samles inn skal innlemmes i en vitenskapelig samling.

Hvis du har seriøse planer om å lete etter en eller flere av de aktuelle artene, kan du sende en søknad til kartleggingskoordinator Hallvard Holtung på e-post hallvard.holtung@sabima.no der du spesifiserer hvilke arter du ønsker dispensasjon for, i hvilke områder og hvorfor.

Europeisk sommerfuglkonferanse i Tyskland januar 2009

Christian Steel,
SABIMA

Paraplyorganisasjonen Butterfly Conservation Europe (BCE) ble dannet i 2004, og er et nettverk av sommerfuglforeninger og entomologiske foreninger i hele Europa. Formålet er å hindre at sommerfuglarter dør ut, og stimulere til interesse, forskning og bevaring av våre skjellkledde venner. Det 2. europeiske møtet i BCE ble arrangert i Laufen helt sør i Tyskland 28.-29. januar 2009.

BCE ønsker å ha ett forbindelsespunkt i hvert land, og har foreløpig rundt 20 fullverdige partnere og omtrent 13 "kontaktorganisasjoner" (associates). Norge har hittil vært representert ved Naturhistorisk museum i Oslo, men det er nå en prosess i gang for å få godkjent NEF som fullverdig partner. Hovedfokus for BCE er dagsommerfugler, men bevaring av nattsommerfugler er også en del av organisasjonens formål. I tillegg til faglig arbeid, påvirker BCE også politisk – dels i samarbeid med BirdLife International og WWF.

På konferansen i Laufen deltok 47 sommerfuglentusiaster fra 27 land. Alle vesteuropeiske land unntatt Portugal var

Butterfly
CONSERVATION EUROPE

representert, og også mange østeuropeiske. Profilerte navn som Chris van Swaay (Nederland), Josef Settele (Tyskland) og Martin Warren (Storbritannia) var sentrale i gjennomføringen av konferansen. Warren er direktør i britiske Butterfly Conservation, som er en sterk og aktiv organisasjon med ca. 14.000 medlemmer, hvorav 10.000 mer eller mindre seriøst registrerer sommerfugler. For meg, som eneste nordmann, var det særlig interessant å etablere kontakt med nordiske kolleger, og jeg hadde mange hyggelige og nyttige samtaler med svenske Nils Ryrholm, danske Jens Lyngsø og finske Jari Kaitila og Lassi Jalonen. Finnene har for øvrig også en meget aktiv sommerfuglforening, med langt over 1000 medlemmer (hvorav flere hundre er aktive i felt).

En sentral oppgave for BCE er å utarbeide den europeiske rødlisten for dagsommerfugler. Utover høsten 2008 har

På sommerfuglkonferansen i Laufen helt sør i Tyskland 28.-29. januar 2009 deltok 47 entusiaster fra 27 land. Nesten alle er med på dette bildet.

BCE-kontakter fylt ut et dataskjema med status og utviklingstendenser for artene i deres land. På bakgrunn av dette og IUCNs strenge kriterier utarbeides rødlisten, og mange arter som kan være regionalt truet faller utenfor. En art havner ikke på den europeiske rødlista med mindre den har et virkelig lite utbredelsesområde eller godt dokumentert sterk tilbakegang i antall og/eller utbredelse. Det er interessant og tidvis sjokkerende å få innblikk i andre lands sommerfuglsituasjon. Eksempelvis er de i Norge forholdsvis/svært vanlige artene dvergblåvinge *Cupido minimus*, idasblåvinge *Plebejus idas*, keiserkåpe *Argynnis paphia*, engperlemorvinge *Brenthis ino*, rødflekket perlemorvinge *Boloria euphrosyne* og sørgekåpe *Nymphalis antiopa* utdødd i Nederland, for øvrig uten at det medfører rødlisting på europeisk nivå. Likeså er heroringvinge *Coenonympha hero* og perleringvinge *Coenonympha arcania* forsvunnet fra samme land, og brunflekket perlemorvinge *Boloria selene* er nesten dødd ut.

Det meste av første dag gikk med til presentasjoner (både fra BCE og IUCN), plenumsdiskusjoner og gruppediskusjoner rundt den europeiske rødlista. I samlet flokk sitter denne organisasjonen på svært mye kunnskap og erfaring om sommerfugler i Europa. Andre dag var det en del organisasjonsdiskusjoner, men også meget spennende faglig input om det nye Climatic Risk Atlas of European Butterflies (kan bestilles fra www.pensoft.no) og om takseringer av sommerfugler ulike steder i Europa. På bakgrunn av takseringene kan man nå presentere illustrerende indekser som viser bestandsutvikling for en lang rekke sommerfugler, fordelt på ulike habitattyper.

Innsikten i det europeiske sommerfuglovervåkningsprogrammet (Butterfly Monitoring Scheme – BMS) var blant det mest inspirerende på konferansen. Hvert år registreres sommerfugler i mer enn 2000 transekter i 14 land over hele Europa, og antallet stiger stadig. Lengst framme er

Storbritannia med rundt 850 transekter som "bemannes" av ca. 1500 frivillige, og de har holdt på i over 30 år. Det er også mange i blant annet Nederland og Finland, og i sistnevnte land har takseringene pågått i 18 år. Dette må vi komme i gang med i Norge også! Svenskene er nå i ferd med å etablere sitt program, og det er nok mye å lære i samarbeid med dem og ikke minst finnene. I begge disse landene har man mer sammenlignbare forhold for Norge med henblikk på både arter, naturforhold og mennesker enn tilsvarende for Storbritannia. Metodikken må også tilpasses arktiske og boreale arter, noe finnene har erfaring med. Se mer i egen ramme.

Et mer aktivt samarbeid mellom NEF og BCE-nettverket vil forhåpentligvis bli til nytte for begge parter. Og arbeidet er viktig! Sommerfugler er gode indikatorer på klimaforandringer og andre naturtilstander, og man kan allerede spore mange forandringer som det er viktig å følge med på videre.

Christian Steel

SABIMA

Pb. 6784 St. Olavs plass,
0130 Oslo

Bli med på sommerfugltaksering!

I Europa foregår omfattende årlige takseringer av sommerfugler. Mer enn 2000 transekter takseres årlig, og dette gir uvurderlig informasjon om utviklingen til artene. Mange trues av arealforandringer og klimaendringer.

Norge er imidlertid ikke med! Myndighetene ønsker at det kommer i gang også i Norge, og det var et opprop på s. 82 i Insekt-Nytt nr. 1/2-2007. Vi fornyer nå oppfordringen, og ber deg ta kontakt med NEFs og SABIMAs nye kartleggingskoordinator Hallvard Holtung på hallvard.holtung@sabima.no

Du velger selv et eller flere transekter i ditt nærområde, som må takseres under gunstige forhold 3-7 ganger i løpet av året. Forhåpentligvis kan vi komme i gang med noen prøvetakseringer sommeren 2009, for så å satse for fullt i 2010. Bli med allerede nå for å skaffe deg erfaringer og få en flagrende start!

Norsk entomologisk forening
v/ formann Geir Søli
Naturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo,
Postboks 1172 Blindern,
0318 Oslo

SABIMA
v/ Rune Aanderaa
Kristian Augustsgate 7A
Pb. 6784 St. Olavs plass,
0130 Oslo

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
N-7485 Trondheim

Oslo, 17.09.08

2008/10070 ART-BI-OS - Svar på høring om varig fredning av *Osmoderma eremita*

Norsk entomologisk forening (NEF) har for tiden ca. 400 medlemmer spredt over hele landet og er åpen for alle med interesse for insekter, enten det er profesjonelle entomologer eller private samlere. Således utgjør NEF hovedtyngden av den entomologisk kompetanse her til lands. Foreningens formål er spesielt å fremme interessen for og studiet av entomologien i Norge, særlig med hensyn til landets fauna, samt å knytte kontakt mellom denne vitenskaps venner og dyrkere.

I foreningens vedtekter, §2 heter det, ”Foreningen skal også arbeide for å bevare mangfoldet av norsk insektfauna for ettertiden. Dette skjer gjennom registrering av truede arter og biotoper, samt områder av særlig vitenskapelig eller pedagogisk verdi.”

Norsk entomologisk forening er således grunnleggende for å sikre eksistensen av vårt entomologiske mangfold gjennom skjøtsel, bevaringstiltak og vern. Vi vet av erfaring at det i de aller fleste tilfeller er ødeleggelse av habitater som truer arter, noe den nye rødlista bekrefter. Derfor bør man i større grad forsøke å ivareta direkte truede arter gjennom habitatvern, skjøtsel og evt. vern av delpopulasjoner. I denne saken er innsamling blitt trukket frem som et av problemene, en innsamling vi selvfølgelig tar sterk avstand fra dersom det skulle vise seg å være tilfelle. For øvrig skal man også være klar over at gjenfunn av eremitten (av et medlem i NEF) gledelig nok resulterer i at vi kan slå fast at arten ikke lengre har status som utryddet fra Norge, og at vi kan verne om lokaliteten, som sto i direkte fare for å bli ødelagt som følge av parkskjøtsel. Dersom arten ikke var blitt funnet, ville den bli utryddet fra landet igjen uten at noen forvaltningsorgan hadde visst det. Den reelle trusselen i dette tilfelle, og for arten historisk sett, er derfor mangel på eller feil skjøtsel og forvaltning. Det er kun i svært få tilfeller at innsamling er den faktoren som til syvende og sist utrydder arten, derimot er det svært mange tilfeller hvor innsamlingen faktisk redder arten.

Vi anerkjenner likevel behovet for artsvern i enkelte tilfeller. Spesielt hvor arter omfattes av internasjonale avtaler. Dette er tilfelle her, da *Osmoderma eremita* er omfattet av Bern-konvensjonens Appendix II og EUs habitatdirektiv, og som står som *Sårbar* på den globale rødlisten. Vi støtter derfor fredningen, men vil gjerne påpeke behovet for at ansvarlige myndigheter snarest setter i gang et arbeid med å få oversikt over aktuelle og potensielle levesteder for arten og sikre forsvarlig forvaltning av disse. Videre bør forvaltningen i fremtiden være bevisst den rollen gamle og døende trær har i parkmiljøet, slik at ikke viktige habitater ødelegges av skjøtsel. Vi ber også DN være fleksible i fremtiden for søknader fra NEF om dispensasjon fra loven, slik at man ikke får kunnskapshull om videre populasjonsutvikling for fredete insekter.

Med vennlig hilsen

SIGN.

SIGN.

Formann i NEF – Geir Søli

Daglig leder i SABIMA- Rune Aanderaa

Spiller du lotto?

Redaksjonen

Norsk entomologisk forening er med i **GRASROTANDELEN!** Alle entomologer som spiller hos Norsk Tipping oppfordres herved til å registrere NEF på sitt spillekort!

Grasrotandelen er en ordning som gjør at du som spiller selv kan bestemme hvor litt av overskuddet fra Norsk Tipping skal gå. Forutsetningen er at laget eller foreningen du ønsker å knytte til deg er registrert i Frivillighetsregisteret og godkjent som grasrotmottaker. NEF er tidlig ute og er allerede registrert!

Om du selv ikke er ivrig lottospiller er det kanskje andre slektninger og venner du kan overtale til å velge NEF? Alle monner drar.

Slik velger du NEF!

Du kan selv finne mottakeren av din grasrotandel ved å søke fram klubben, foreningen eller organisasjonen – og det finnes flere måter å gjøre det på:

1. Du kan gjøre det direkte i tippedisken hos kommisjonæren, på Internett, på mobilen og på spillterminalene. Da **søker du opp mottakeren** du vil støtte, og aktiverer den som mottaker av din grasrotandel.
2. Dersom du vet **organisasjonsnummeret til klubben**, kan du oppgi det hos kommisjonæren, eller taste det inn om du bruker noen av de elektroniske spillkanalene
3. Fra 1. mars kan du også søke fram klubben eller organisasjonen i ditt hjerte på **grasrotandelen.no**. Der skriver du ut en egen blankett med strekkode på. Denne tar du så med deg til en kommisjonær for registrering, og dermed sørger du for at det drypper litt på klubben din hver gang du leverer en Lotto-kupong eller et annet spill hos Norsk Tipping.

GRASROTANDELEN

Infested

Invasion of the killer bugs

**Anders Endrestøl &
Mattis Vidnes**

Alt suger! Historien er elendig, musikken stinker, de digitale fluesvermene har ingen snøv av realisme og skuespillet er generelt horribelt ledet an av Gremlins-stjernen Zach, som som har tapt all eventuell kred for all framtid. Og, hvis du tror dette kan være en artig kalkun, en B-film du kan humre av, så tro om igjen! Disse 84 minuttene får du aldri igjen!!

Insektene går til

filmen

Infested- invasion of the killer bugs

USA 2002

Regi: Josh Olson

Tale: Engelsk

Medvirkende: Zach Galligan, Lisa Ann Hadley, Daniel Jenkins

Musikk: Rodney Whittenberg

Lengde: 84 min DV

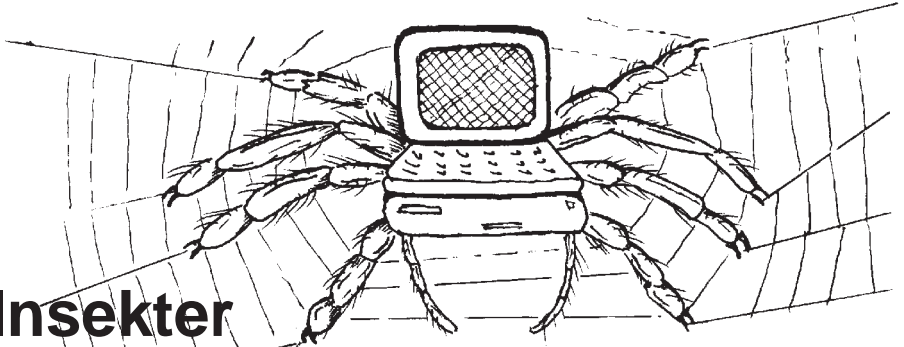
Genre: Horror / Sci-Fi

IMDb User Rating apr. 2009: 2.9/10

Dette må være en av de største dritt-filmene som er noen gang er laget.

STYR UNNA!!!

Insekter i nettet

ved Jan Stenløkk

Bjørn og maur

Forskere har undersøkt hvor viktig maur er som føde for skandinaviske brunbjørner, både med hensyn på antall og arter av maur. Insektene utgjorde 4-16 % av føden under året og det er estimert å finnes så mye som 30-35 tonn maur pr. bjørn årlig. Mellom 8 og 33 % av maurtuene ble gravd opp av bjørn, og av skogsmaur var

Formica aquilonia/polycytena foretrukket over *Formica exsecta* og *Formica lugubris* på grunn av næringsinnhold og mindre maursyre. Heldigvis for maurene ble bare en mindre andel av samfunnet fortært, mellom 4-5000 maur hver gang.

Etter: Can. J. Zool. 77 (1999):551-561,
internett: <http://www.bearproject.info/>

NOW!
YOUR VERY OWN

EXCITING ANT FARM

AN ANT'S ENTIRE WORLD! COMPLETE WITH STOCK OF LIVE ANTS!

AS SEEN ON TV!

WHAT IS AN "ANT FARM"?

The ANT FARM is a clear, unbreakable plastic, excepted case, measuring 8" x 7", containing fern buildings, a windmill, six trees and landscape, complete with soil, sandpaper and a stand. The ants work down into the soil and use the sandpaper for building their hills. The FARM is so constructed that the ants are visible from every angle, both above ground and underground.

FASCINATING!

A living TV screen, the ants put on a quest but exciting show that will keep you fascinated for hours.

EDUCATIONAL!

An education in nature study as well as work and industry.

WORLD'S TINIEST ENGINEERS!

Ants are actually the world's tiniest construction engineers. They put form beds of stamina that if they were to be duplicated by humans, it would take millions of dollars and hundreds of thousands of tons of equipment to perform the same job that one they can do. What's more, the ants seem to have a special sense for construction which has actually been studied by human engineers.

NOW!
YOUR VERY OWN

SEE YOUR TINY PETS...

Watch them dig tunnels—see them build rooms—marvel as they erect bridges and move mountains before your very eyes. Ants are the world's finest engineers and seeing them plan and construct their intricate highways and highways is fascinating. But they do much more than that! Through the clear plastic walls of your ANT FARM you see the ant soldiers guarding the roads... the laborers carrying their loads... the supply crews starting away food for the rest of the colony. Yes, the ANT FARM is actually a LIVING TV SCREEN that will keep you interested for hours.

ANTS CANNOT ESCAPE FROM FARM ENCLOSURE!

EXTRA SPECIAL...

the new GIANT Ant Farm, a big 10" high by 12" wide one which includes a year's supply of Ant Food, Liquid Feeder, Supply of California Sand, "Ant Watcher's Handbook" and "Stock Certificate" for a generous supply of live ants.

ONLY
\$2.98

ONLY
\$6.95

DISCOVER HOW ANTS LIVE... WORK... PLAY! ORDER NOW!

MAIL TODAY! ... Money Back Guaranteed ... No C.O.D.'s

ANT FARM, Department A.F.68
P.O. Box 297, Rockville Centre, New York

Send me my ANT FARM which will include a "Stock Certificate" for a free supply of ants and an "Ant Watcher's Manual." Enclosed is \$25.00, plus 22¢ postage for each ANT FARM ordered.

Send me the GIANT sized ANT FARM which is 10" x 12" in size and includes an "Ant Watcher's Handbook," a Certificate for a free supply of ants, Ant Food, Ant Feeder, for only \$6.95 each, plus 50¢ postage.

NAME _____
ADDRESS _____
CITY _____ STATE _____ ZIP CODE _____

Ants cannot be shipped into the states of Tennessee or Hawaii or outside of the United States. In those areas you can collect your ants locally and mail them, at price of the stock supply of ants, a shipping glass.

Lite penger i mauroppdrett!

Ville du satset penger på å drive mauroppdrett - for fremstilling av en styredrikk som skulle fremme kjønnsdriften? Fattige bønder og arbeidsløse i Nord-Kina har i alle fall tatt dette på alvor, og tusenvis har gått i protesttog og forsøkt å omringe kontorene til provinsregjeringen og kommunistpartiet i byen med krav om hjelp for å få igjen pengene brukt på oppdrett av maur. Det er Yilishen Group som lokket med eventyrlige avkastninger på oppdrett av maur, men da det ikke kom noe utbytte ble investorene engstlige. Ryktene svirret om at selskapet snart var konkurs. På kinesisk internett er alle tilløp til diskusjoner om maurprosjektet og nyheter systematisk fjernet - og firmaets hjemmeside er "ikke tilgjengelig".

Etter: "Maurex-svindel", internett: <http://e24.no/utenriks/article2120126.ece>

Giftetklar?

Går du i giftetanker? I så fall kan dette være noe for deg. "Swallowtail Farms" (i USA selvsagt) selger levende monarksommerfugler som kan slippes ut etter at seremonien er over. Et dusin monarker, garantert levende og i perfekt form, koster 80 dollar, og det finnes flere bokser de kan være i før slippet, fra enkle (29,95 dollar) til mer romantiske (49,95 dollar). Firmaet er forøvrig den største leverandøren av "Live Wedding Butterflies". Kanskje noe å begynne med i Norge?

Linken finnes i alle fall her: <http://www.butterfly-gifts.com/livebutterflyreleases.html>

ved Halvard Hatlen

Her er 20 nye spørsmål laget fra ett eldre nummer av Insekt-Nytt, Nr. 3 1991. Bladet kan lastes ned i pdf-format, fra hjemmesiden vår: www.entomologi.no. På den måten blir det mulig for de fleste å slå opp i kildene for mer lesning.

---

20 spørsmål med yrkesvilledning:

Regler kun de under 15 år har lov å bruke hjelpemidler!

1. Nevn en svært vanlig dyregruppe i jordbunnen i barskog?
2. Hvilken norsk prest og entomolog er avbildet på et norsk frimerke?
3. Hva er den egentlige enheten i systematikken?
4. Finnes det noen gode argument for å samle på insekter?
5. Hvor mange individer collemboler (spretthaler) finnes det omtrent for hver kubikkmeter jord i barskog?
6. Hvor mange arter collemboler finnes i norske barskoger?
7. Omtrent hvor mange ulike dyrearter kan det være i et trillebårlass med skogsjord?
8. Nevn noen vanlige menneskelige aktiviteter som kan drepe tusenvis av insekter?
9. Hva var en viktig sak på Norsk entomologimøte på Kongsvoll i 1992?
10. Hvilket insekt er *Operopthera brumata*, som er vanlig i hele Norge, og kan ha masseopptreden?
11. Finnes det collemboler som kan tåle å tørke helt ut, uten å dø?
12. Hva gjør collemboler (spretthaler) viktige?
13. Graver de jordlevende collembolene (spretthalene) selv gangene de kryper i?
14. Hvordan gnager de fleste bladbillene?
15. Hvilket sted i Finnmark har en nesten «kultstatus» for entomologer?
16. Hvilken insektgruppe tror du dominerer på frimerker med insektmotiv?
17. Hvilken enkelt art, en mygg, er mest avbildet på frimerker med insektmotiv?
18. Hvorfor er denne myggen så ofte avbildet?
19. Er gnag av *Bromius obscurus*, geitramsbladbille, funnet på andre planter enn geiterams?
20. Er det kjent at *Bromius obscurus*, geitramsbladbille, kan gjøre skade på kulturplanter?

Svarene står på neste side:

Svarene:

---

1. Collemboler eller spretthaler (Hågvar 1991).
2. Hans Strøm (1726-1797) (Borgersen 1991).
3. Bare arten er enhetlig, resten er til for å «kunne plassere arten inn i et oversiktlig system» (Redaksjonen s.1-2 1991).
4. Lærerikt, tilfredstillende et behov for å systematisere, innblikk i en mikroverden, nyttig for kunnskapen om naturen (Redaksjonen. s.1-2 1991).
5. Omtrent 50-100 000 individer (Hågvar 1991).
6. Omlag 50 av de norske artene er tilknyttet barskog (Hågvar 1991).
7. Opptil 1000 arter (Hågvar 1991).
8. Bilkjøring en varm sommerdag, jordbruk og vedhogst, ventilasjonsanlegg og sikkert mye mer ... (Redaksjonen. s.1-2 1991).
9. Artsantall av norske insekter (Redaksjonen. s. 24 1991).
10. En sommerfugl, en av frostmålerne (Tangen 1991).
11. Ja, enkelte arter (Hågvar 1991).
12. Collemboler er viktige for nedbryting og resirkulering av dødt organisk materiale (Hågvar 1991).
13. Nei, de bruker labyrintsystemet av små åpninger i jorden (Hågvar 1991).
14. De gnager hull og striper, vanligvis på oversiden av bladet, ofte kan bare bladnervene stå tilbake (Fjelddalen 1991).
15. Grønnåsen ved Alta (Zakariassen & Christiansen 1991).
16. Sommerfugler, det vil si dagsommerfugler (70-80 %) (Borgersen 1991).
17. Malariaamyggen (Borgersen 1991).
18. Fordi det i 1962 var en større anti-malariakampanje, der malariaamyggen ble avbildet på frimerker i mer enn 100 land (Borgersen 1991).
19. Ja, blant annet på selje (*Salix caprea*) (Fjelddalen 1991).
20. Nei (Fjelddalen 1991).

0-5 riktige: Dårlig, vi anbefaler en karriere som økonom, børsmegler, it-konsulent eller politiker.

5-10 riktige: Middels bra. Du kan kanskje bli lærer.

10-15: riktige: Meget bra, entomolog kan være en mulighet for deg.

15-20 riktige: Utmerket (du har vel ikke kikket?). Entomolog er yrket for deg. Kontakt Insekt-Nytt redaksjonen for ytterligere yrkesvilledning.

Litteratur:

- Borgersen, B. 1991. Insekter på frimerker. Insekt-Nytt 16 (3), 5-7.
- Fjelddalen, Jac. 1991. Gnagskader på planter 2. Insekt-Nytt 16 (3), 9-10.
- Hågvar, S. 1991. Litt om Collemboler i norske barskoger. Insekt-Nytt 16 (3), 15-16.
- Redaksjonen. Norsk entomologimøte på Kongsvoll 1992. Insekt-Nytt 16 (3), 24.
- Redaksjonen. Redaksjonelt: Hvorfor samle insekter? Insekt-Nytt 16 (3), 1-2.
- Tangen, P. 1991. Østfold - mange mennesker, få entomologer. Insekt-Nytt 16 (3), 11-14.
- Zakariassen, E. og Christiansen, C. 1991. Reisebrev fra Finnmark. Insekt-Nytt 16 (3), 17-19.
-
-

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

Insekt-Nytt har fått ny epost adresse! Vennligst bruk denne for å kontakte redaksjonen og for å sende inn stoff. Dersom noen har behov for å sende noe med snailmail, bruk ny adresse oppgitt i omslaget.

Vi oppfordrer forøvrig alle lesere av Insekt-Nytt til å sende inn stoff de måtte ha, komme med ris og ros, forslag til nye spalter, stoff som burde omtales, filmanmeldelser, mediasaker om insekter vi kan omtale osv.

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

INSEKTNYTT@GMAIL.COM

Ny versjon av Artskart lansert

Artsdatabanken og GBIF-Norge lanserte 24. mars 2009 en ny versjon av den nettbaserte karttjenesten Artskart. I denne er det lagt ned et betydelig arbeid for å forbedre funksjonaliteten og utvide innholdet. I alt 1,5 millioner flere artsfunn er nå gjort tilgjengelig. Artskart inneholder nå over 6 millioner geografisk stedfestede funn av i alt 18 000 arter. Totalt 62 databaser tilhørende 20 bidragsyttere er koblet til tjenesten. Artskart blir dermed den største artsportalen i Norge, og en viktig kilde til kunnskap om artsmangfoldet.

Les mer på www.artsdatabanken.no

Årsmelding 2008

Norsk entomologisk forening

I perioden har foreningen hatt følgende personer i ombud:

NEFs styre:

Formann	Geir E. Søli, Oslo
Nestformann	Jostein B. Engdal, Sætre
Sekretær	Jan Arne Stenløkk,
Randaberg	
Kasserer	Per Nedreberg, Drøbak
Styremedlemmer	Morten Falck, Oslo Leif Aarvik, Ås Øivind Gammelmo, Grua

Styret for NEFs fond

Trond Hofsvang, Ås
Lita Greve Jensen, Bergen
Arne C. Nilssen, Tromsø

Distributør

Leif Aarvik, Ås

Revisor

Claus Christiansen, Ås

Valgkomité

Sigmund Hågvar, Ås
Lars Ove Hansen,
Drammen

TIDSSKRIFT o.a.

Norwegian Journal of Entomology

Redaktør	Øivind Gammelmo, Grua
Redaksjonskomiteen	Arne C. Nilssen, Tromsø Lita Greve Jensen, Bergen Arild Andersen, Ås Knut Rognes, Stavanger John O. Solem, Trondheim

Insekt-Nytt

Redaktør Anders Endrestøl, Oslo

Redaksjon	Jan Arne Stenløkk, Randaberg Leif Aarvik, Ås Halvard Hatlen, Gjemnes Hallvard Elven, Oslo Eirik Rindal, Oslo
-----------	---

Insecta Norvegiae

Redaktør	Lars Ove Hansen, Drammen
Redaksjon	Øivind Gammelmo, Grua Eirik Rindal, Oslo Frode Ødegaard, Trondheim

Norske Insekttabeller

Redaktør Sigmund Hågvar, Ås

NEFs Internettssider (www.entomologi.no)

Eirik Rindal, Oslo

UTVALG

Kontaktmann vedrørende norske insektnavn

Lars Ove Hansen, Drammen
Øivind Gammelmo, Grua

Representant i Samarbeidsrådet for bevaring av biologisk mangfold (SABIMA)

Øivind Gammelmo, Grua

Entomologisk koordinator for Rødtlisteprojektet (50% stilling) via SABIMA

Anders Endrestøl, Oslo

Medlemstall

Ved utgangen av 2008 hadde Norsk entomologisk forening 590 medlemmer. De fordeler seg på 474 norske, 27 nordiske og 89 fra utlandet utenfor Norden. Til sammen 74 av de utenlandske "medlemmene" er forbindelser vi bytter tidsskriftene med. Foreningen har ved årets slutt to æresmedlemmer, Lauritz Sømme og Tore Randulff Nielsen, Vårt mangeårige æresmedlem Astrid Løken døde lørdag 19. januar 2008, i en alder av 96 år.

Medlemsmøter

15. jan. Årets fangst.
12. feb. Årsmøte
08. apr. Arnstein Staverløkk, Bioforsk Plantehelse: *Harlekinmarihøna – til glede og besvær.*
06. mai Frode Falkenberg, Artdatabanken: *Informasjon om den nye Artsportalen*
14. okt. Erik Rindal, Naturhistorisk museum: *Entomologi og barcoding. Vil det fortsatt være behov for klassisk arts-kunnskap i framtida?*
11. nov. Ø. Gammelmo, O. Lønnve & S. Olberg, BioFokus: *Insekter og naturkartlegging - hva gjør BioFokus?*
09. des. Hallvard Elven, Naturhistorisk museum: *I kortvingenes rike: En entomologisk oppdagelsesreise*

Kurs

20-22. juni For fjerde året på rad ble det i år også arrangert entomologisk samling i regi av SABIMA og NEF som en del av "rødlisteprojektet". Samlingen fant sted på Horten natursenter 20-22 juni 2008 med ca. 18 deltagere. Samlingen ble organisert og ledet av entomologisk koordinator Anders Endrestøl med deltagelse fra styret. Fokuset på årets samling var "Artsobservasjoner". Arrangementet var vellykket og det er et ønske om å fortsette denne tradisjonen.

Ekskursjoner

15. juni *Insekter ved Østensjøvannet.* Åpen ekskursjon for publikum i samarbeid med Naturhistorisk museum. 38 personer deltok. En stor takk til Kjell Magne Olsen som skal ha mye av æren for at dette ble et svært vellykket arrangement tross kraftig regnevær.

Styremøter

Det har vært avholdt 2 styremøter: 10. mars og 21. Oktober 2008.

Internett-aktiviteter i 2008

Foreningen har sine nettsider fysisk plassert på serveren til Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Adressen er: www.entomologi.no. Eirik Rindal er hovedansvarlig for drift av sidene, og i 2008 har vi kommet et godt skritt videre med å legge ut tidligere utgaver av foreningens utgivelser: *Norsk entomologisk tidsskrift /Norwegian Journal of Entomology* kan nå lastes ned i fullversjon (pdf) fra Vol. 1 (1920) til og med Vol. 47 (2000). Utgaver etter 2000 er foreløpig kun tilgjengelig med abstracts. *Insekt-Nytt* er på tilsvarende vis nå tilgjengelig fra Årgang 1-24 (1976-1999). I 2008 ble også alle hefter av *Insecta norvegiae* og *Norske insekttabeller* digitalisert og gjort tilgjengelige i fullversjon (pdf).

Høsten 2008 kunne foreningen – i samarbeid med Naturhistorisk museum – også presentere *Norske øyenstikkere* (www.nhm.uio.no/norodo/). Forfattere er Ove Bergersen, Anders Endrestøl og Ole J. Lønnve. Her finnes bestemmelsesnøkler og faktaark for alle norske arter, illustrert med Ove Bergersen fantastiske fotografier.

Norwegian Journal of Entomology

Nr. 1/2008 ble trykt 14. mai og sendt ut før sommeren, og nr. 2/2008 trykt 28. november ble sendt ut i desember. Nytt av året er at tidsskriftet har fått fargebilde på forsiden. Tidsskriftet har god tilgang på artikler.

Insekt-Nytt

Nummer 1 2008 ble trykt i mai med 1200 i opplag. I september ble dobbeltnummeret 2/3 2008 trykt med et opplag på 800. Hefte 4 ble trykt i november med et opplag på 800.

Nummeret fokuserte på svartelista og fremmede arter. Insekt-Nytt blir distribuert til alle NEFs medlemmer, samt til flere biblioteker og offentlige kontorer, journalister o.a. Totalt sendes det derfor ut over 500 eksemplarer.

Vernesaker, offentlige høringer, annet samarbeid

NEF deltar i SABIMA (Samarbeidsrådet for bevaring av biologisk mangfold). NEFs representant i rådet er Øivind Gammelmo. Mange vernesaker og høringer som tidligere gikk over verneutvalget i foreningen, får nå bred støtte gjennom felles innspill fra SABIMA. Vi har blant annet levert høringssvar på forslag om vern av klippeblåvinge *Scolitantides orion* og eremitt *Osmoderma eremita*. Mange av medlemmene er blitt engasjert i DN's prosjekt ("røddlisteprosjektet") med å kartlegge forekomster av røddlistearter. Gjennom SABIMA har en person hatt en halv stilling som entomologisk koordinator for å drive dette prosjektet. Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, har stilt kontor plass til disposisjon. Som i 2007, har Anders Endrestøl vært engasjert i jobben som entomologisk koordinator i 2008.

Artsobservasjoner

I løpet av høsten 2007 ble NEF involvert i utviklingen av prosjektet *Artsobservasjoner*. Styret og årsmøte gav sin tilslutning til deltakelse i dette prosjektet som er ledet av Artsdatabanken. *Artsobservasjoner* er en nettbasert løsning for registrering av artsfunn basert på den svenske Artsportalen. NEF var blant annet involvert i tilretteleggelse og oversettelse av den svenske versjonen til norsk. For NEF har Anders Endrestøl vært engasjert i dette arbeidet. Artsobservasjoner ble lansert 5. mai 2008, og i løpet av året er over 30 000 observasjoner av insekter publisert gjennom løsningen.

Økonomi

Ved utgangen av 2008 har foreningen 92 218,49 kroner på brukskonto i DnB og 148 669,28 kroner på Sparekonto i samme bank. Denne sparekontoen utgjør foreningens fond. For 2008 ble det gitt driftsstøtte fra Miljøverndepartementet på kr. 200 000. En generøs, testamentarisk gave fra vårt mangeårige æresmedlem Astrid Løken innbragte foreningen kr. 109 600.

Foreningens tilstand

I løpet av året har foreningens medlemstall øket fra 572 til 590. Tendensen er en økning norske medlemmer, 29 eller 6,5%, mens antall nordiske medlemmer dessverre har sunket tilsvarende, 14 medlemmer. Ett av våre lokallag, Entomologisk klubb i Bergen, ble dessverre lagt ned høsten 2008, og restkapitalen overført hovedforeningen. Vi vil her få takke Lita Greve for hennes innsats gjennom mange år med å holde dette lokallaget i gang.

Som tidligere år, ser vi at de nye medlemmer i all hovedsak benytter innmeldings-skjemaet på våre nettsider. Interessen for insekter er økende, ikke minst gjennom Artsdatabankens lansering av *Artsobservasjoner.no*. Foreningen vil ta aktivt del i Artsdatabankens satsning på en godt synlig måte, og ser positivt på muligheten for å øke medlemstallet fremover.

Geir Søli
formann

Jan Arne Stenløkk
sekretær

Regnskap for Norsk entomologisk forening pr. 31.12.2008

A. DnB bedriftskonto 7874.06.46353

Periode: 01/01-2008 - 31/12-2008

	INN	UT
Kontingenter	135706,27	
Offentlig tilskudd	200000,00	
Salg av insekttabeller m.m	2535,00	
Cat.lep.	2970,00	
Jubileumsbok	1580,00	
Renter for 2008	1080,51	
Kostnader ifm. æresmedlemmer		1255,00
Norw. J. Entomology - 2 hefter		82000,00
Redaktørarbeid NJE 2008		70000,00
Redaktørarbeid Insekt-Nytt		35000,00
Insekt-Nytt (trykking) - 3 hefter		81631,25
Scanning av tidsskrifter		17500,00
Arbeid ifm. artspalten + Tilskudd fra Sabima	32842,00	
Tilskudd til sommerfuglbok fra Artsdatabanken	50000,00	
Porto		37318,66
Rekvisita		2074,00
Gaver		640,00
Gebyrer		1151,50
Møtekostnader		4874,88
Domeneleie		250,00
Postboksleie		800,00
På konto ved regnskapsårets start 01.01.2008	29500,56	
På konto ved regnskapsårets slutt 31.12.2008		121719,05
Hovedsum	456214,34	456214,34

B. DnB Sparekonto 7874.66.01262 - Fondet

Periode: 01/01-2008 - 31/12-2008

	INN	UT
Avkastning 2008	12569,28	
Oppgjør for avsluttet tiltak "Catalogus Lepidopterorum Norvegiae"	25000,00	
Gave fra Astrid Løken	109600,00	
Entomologisk forening Bergen - gave	1500,00	
På konto ved regnskapsårets start 01.01.2008	133639,86	
På konto ved regnskapsårets slutt 31.12.2008		282309,14
Hovedsum	282309,14	282309,14

A. DnB bedriftskonto 7874.06.46353	92218,49
B. DnB Sparekonto 7874.66.01262	148669,28
Endringer på konti til Norsk entomologisk Forening i 2008	240887,77
Sommerfuglbok 2009:	
Tilskudd til sommerfuglbok fra Artsdatabanken	50000,00
Bevilgning fra Fondstyret til sommerfuglbok	100000,00
Endringer på konti til Norsk entomologisk Forening i 2008, som er disponibelt i 2009	90887,77

Regnskapsført
Drøbak 3/4 - 09

Per Nedreberg
(kasserer)

Revidert
Ås 3/11 - 09

Claus Christiansen
(revisor)

Per Sigrav Nællberg

Claus Christiansen

Referat fra årsmøtet 2008 i Norsk Entomologisk Forening

Naturhistorisk museum, Tøyen, 17. februar 2009

1. Innkalling og dagsorden ble godkjent.

2. Årsmelding 2008. De enkelte postene ble kort gjennomgått. Under punktet om økonomi var det ført opp gale tall. Disse ble rettet, slik at første setning i punktet skal være; Ved utgangen av 2008 har foreningen 121 719,05 kroner på brukskonto i DnB og 282 309,14 kroner på Sparekonto i samme bank.

3. Regnskap ble gjennomgått og godkjent.

4. Valg:

NEFs styre: Sekretær Jan Arne Stenløkk og styremedlem Morten Falck ble gjenvalgt. Kasserer Per Sigve Nedreberg hadde frasagt seg gjenvalg og i hans sted ble Hallvard Elven valgt som ny kasserer.

Valgkomité: Gjenvalg på Sigmund Hågvar og Lars Ove Hansen.

Alle ble valgt med akklamasjon.

Etter årsmøtet holdt Anders Aak fra Folkehelseinstituttet foredrag om "*Spyfluer og tørrfisk – felleutvikling og massefangst*".

Jostein Engdal

Ref.

Forhandlere av entomologisk utstyr

Natur og Fritid

Norsk firma med godt utvalg av entomologiske bøker og entomologisk utstyr (og annet naturrelatert). Har salg både over disk og over nett. Drevet av og for naturinteressert. www.naturbokhandelen.no

BENFIDAN

Benfidan fører forskjellig entomologisk utstyr, først og fremst innsamlings- og prepareringsutstyr. Her kan man blant annet kjøpe spennbrett, insektnåler og håver. Skriv etter prislister til: Benfidan, Fruevej 125, DK-7900 Nykøbing Mors, Danmark.

MARRIS HOUSE NETS

Dette firmaet fører forskjellige typer insekt-nett, inkludert malaisetelt. Firmaet produserer teltene selv, og disse er av meget bra kvalitet. Adresse: Marris House Nets, 54 Richmond Park Avenue, Queen's Park, Bournemouth, England BH8 9DR.

OneMed AS (tidligere TAMRO MedLab AS)

Fører stereomikroskoper, binokularluper, laboratorieutstyr, dramsglass o.a. Se annonse på baksida av bladet. Hjemmeside: www.onemed.no

BIOQUIP

Kjempestort entomologisk firma lokalisert i California, USA. Fører det aller meste. Verdt å prøve, men litt dyre! Hjemmeside: www.bioquip.com

-----

Sjekk også følgende side på nettet: <http://insects.ummz.lsa.umich.edu/entostuff.html>. Her har Zoological museum, University of Michigan listet en god del nordamerikanske og internasjonale firmaer som fører entomologisk utstyr.

Rettledning for bidragsyttere:

Tekst. Hovedartikler struktureres som følger: 1) Overskrift; 2) Forfatteren(e)s navn; 3) Selve artikkelen (gjørne med ingress- en kort tekst som fanger leserens oppmerksomhet og som trykkes med halvfete typer; splitt hovedteksten opp med mellomtitler; 4) Evt. takk til medhjelpere; 5) Litteraturliste; 6) Forfatteren(e)s adresse(r); 7) Billedtekster og 8) Evt. tabeller. Alle disse punktene kan følge rett etter hverandre i manus. Send bare ett eksemplar av manus. Bruk forøvrig tidligere numre av Insekt-Nytt som eksempel. Latinske navn skal skrives i kursiv.

Manuskripter må være feilfrie. Manuskripter sendes redaksjonen som e-post eller vedlegg til e-post. De fleste typer tekstredigeringsprogrammer kan benyttes (PDF dokumenter godtas ikke). Eventuelle bilder og illustrasjoner sendes inn samtidig med manuskriptet.

Forfattere av større artikler vil få tilsendt et PDF dokument av artikkelen. 10 eksemplarer av bladet kan sendes etter ønske.

Illustrasjoner. Vi oppfordrer bidragsyttere til å illustrere artiklene med fotografier og tegninger. Leveres illustrasjonene elektronisk, vil vi ha dem på separate filer som vedlegg til e-post (formatene TIFF eller EPS er å foretrekke), og med en oppløsning på minimum 300 dpi. Det er en fordel om bildene er tilpasset A5 format med 5,90 cm bredde for én spalte, eller 12,4 cm over to spalter. Legg ikke illustrasjonene inn i tekst-redigeringsprogrammet, f.eks. MSWord. Fjern også alle koder etter eventuelle referanseprogram (f.eks. Endnote). Originale fotografier kan sendes inn som papirbilde, dias eller negativer. Redaksjonen forbeholder seg retten til å velge utsnitt og foreta små justeringer på bildet (som f.eks. kontrast og lys).

Korrektur. Forfattere av større artikler vil få tilsendt en utskrift for korrektur. Den må returneres senest 3 dager etter at man mottok den. Store endringer i manuskriptet godtas ikke. Korrektur av små artikler og notiser foretas av redaksjonen.

Norsk entomologisk forening

Postboks 386, 4002 Stavanger

E-mail sekretær: jansten@c2i.net

Bankkonto: 7874 06 46353 [Hallvard Elven, Munkebekken 186, 1061 Oslo]

Styret 2009

Formann: Form E. E. Søli, Bogerudveien 23, 0692 Oslo (tlf. 936 23 396)

Nestformann: Jostein Engdal, Langsethveien 39, 3475 Sætre (tlf. 32 79 07 30)

Sekretær: Jan Arne Stenløkk, Kyrkjeveien 10, 4070 Randaberg (tlf. 51 41 08 26)

Kasserer: Hallvard Elven, Munkebekken 186, 1061 Oslo (tlf. 22 32 83 41)

Styremedlem: Morten Falck, Ulsrudveien 13, 0690 Oslo (tlf. 22 26 96 59)

Styremedlem: Øvind Gammelmo, Granvegen 46, 2742 Grua (tlf. 41 66 51 87)

Styremedlem: Leif Aarvik, Nyborgveien 19a, 1430 Ås (tlf. 64 94 24 66)

Lokallag

Finnmark lokallag, c/o Johannes Balandin, Myrullveien 38, 9500 Alta

Tromsø entomologiske klubb, c/o Arne C. Nilssen, Tromsø museum, 9037 Tromsø

Midt-Troms lokallag, c/o Kjetil Åkra, Midt-Troms Museum, Postb. 82, 9059 Storsteinnes (tlf. 77 72 83 35)

NEF/Trøndelagsgruppa, c/o Oddvar Hanssen, NINA, 7485 Trondheim

Entomologisk Klubb, c/o Lita Greve, Zoologisk Museum, Universitetet i Bergen, Muséplass 3, 5007 Bergen

Jæren entomologklubb, c/o Ommund Bakkevold, Asperholmen 1, 4300 Sandnes

Agerlaget (A-laget), c/o Kai Berggren, Bråvann terrasse 21, 4624 Kristiansand

Grenland lokallag, c/o Arnt Harald Stendalen, Wettergreensvei 5, 3738 Skien

Larvik Insekt Klubb, c/o Torstein Ness, Støperiveien 19, 3267 Larvik

Drammenslaget / NEF, c/o Tony Nagypal, Gløttevollen 23, 3031 Drammen

Numedal Insektregistrering, c/o Bjørn A. Sagvolden, 3626 Rollag (tlf. 32 74 66 37)

NEF avd. Oslo & Akershus, c/o Insektavd., Naturhist. mus., Pb.1172 Blindern, 0318 Oslo

Østfold entomologiske forening, c/o Thor Jan Olsen, Postboks 1062 Valaskjold, 1701 Sarpsborg

Distributør

Salg av trykksaker og annet materiell fra NEF: Insektavdelingen, Naturhist. museum, Postb. 1172 Blindern, 0318 Oslo [Besøksadresse: Sarsgate 1, 0562 Oslo] (tlf. 22 85 17 05); E-mail: Leif.Aarvik@nhm.uio.no.

Tamro MedLab blir til
ONEMED

OneMed AS

Skårersletta 55, Postboks 413, 1471 Lørenskog
Telefon: 67 92 27 00, Telefaks 67 92 27 01
www.onemed.com - post.no@onemed.com
Foretaksnr. NO 953424894 MVA

ONEMED